

Een paar opmerkingen over recrutaenopleiding,

DOOR

S. VAN AKEN,

Oud-leeraar a/h Erasm. Gymnasium.

A. GRANAATWERPEN.

„Ce sont des braves parmi les braves, des
vaillants parmi les vaillants et si, pour un
de mes grenadiers, je donnais dix royaumes,
il est certain que je ferais marché de dupe.”

NAPOLÉON.

De oorlog, die met ongekende hevigheid voortwoedt, gevoerd wordt met alle middelen, die het menschelijk brein op technisch en chemisch gebied schiep, bracht ook een plotselingen ommekeer in jarenlang gehuldigde denkbeelden en opvattingen.

Het verblijf in de loopgraven bracht het leven van den soldaat terug naar den tijd, waarin onze voorouders in holen en spelonken woonden; zwaarder geschut dan ooit te voren te velde werd gebruikt, vernietigt op reusachtige afstanden de hechtste forten en versterkingen; lawines granaten verspreiden dood en verderf in transportkolonnes, magazijnen en kampementen en verschillende gassen bedreigen met bedwelming, blindheid of den dood door verettering der longen. En als men dan meent, dat deze nieuwste helleform zijn versuffenden, verbijsterenden en demoraliseerenden invloed in voldoende mate heeft doen gevoelen, besluit een stormaanval de laatste acte van het dagelijks opgevoerde drama.

De hoogste eischen worden daarbij aan het individu gesteld.

Onversaagdheid, lichamelijke kracht en vaardigheid, gesteund door een hoog ontwikkeld moreel met het devies „Overwinnen of sterven” zijn dan noodzakelijk, de handgranaat, de revolver, de bajonet en de degen, ja zelfs de bijl en de knots werden de middelen waardoor de vijand misschien enkele tientallen meters wordt teruggedreven.

Voor al de handgranaat bleek een geducht aanvalswapen.

Het moderne krombaangeschut is, voor de korte afstanden waarop de strijd tusschen de loopgraven gevoerd wordt, onbruikbaar; onze reeds lang vervallen, gemakkelijk verplaatsbare, Coehoornmortieren zouden, met zwakke ladingen, nu uitnemende diensten kunnen bewijzen.

Maar geen der strijdende legers beschikte over een dergelijk wapen en op allerlei wijzen hebben de soldaten zelve getracht in dit gemis

te voorzien. Zij vulden leege sardineblikjes, chocoladebussen, flesschen en kruiken met schroot en een springlading, voorzagen ze van een ontstekingsmiddel en wierpen daarmee naar de vijandelijke loopgraven.

Precies zooals 400 jaar geleden de verdedigers van Arlas tegen de troepen van Karel den Vden deden.

De eigenlijke granaat schijnt tegen het einde van de XVde of in het begin van de XVIde eeuw te zijn ontstaan Vast staat, dat in de XVIIde eeuw, bij iedere compagnie, eenige manschappen in het werpen met granaten werden geoefend en dat de naam „Grenadier”, door de bijzondere eischen, die men aan deze uitgezochten stelde, later altijd gebruikt werd om een élite-korps aan te duiden. En welke waarde de grootste veldheer van alle tijden aan deze mannen hechtte, blijkt zeker uit bovenstaand motto.

De verbeterde vuurwapenen hadden de handgranaat vrijwel geheel verdrongen; in den Krimoorlog, in '70 en in den vorigen Balkanoorlog werden ze nog een enkele maal gebruikt, de tijd, dat de Grenadiers met recht hun naam droegen, scheen echter voor goed tot het verleden te behooren. De huidige oorlog heeft ook hierin verandering gebracht, ieder infanterist moet thans ook granaatwerper zijn; de granaat maakt op 't oogenblik, evengoed als het geweer, de bajonet en de sabel een deel van zijn bewapening uit. Het is daarom van belang, dat hij in het gebruik daarvan goed wordt geoefend en omdat, naar men beweert, met de Engelsche werpmethode de beste resultaten worden verkregen, achtte ik het niet ondienstig eene beschrijving daarvan te geven.

Vooroefeningen.

De met het front naar het doel staande man plaatst met $\frac{1}{4}$ draai rechts op den bal van den rechtervoet het linkerbeen zijwaarts (spreidstand) en heft de armen zijwaarts.

Het lichaamsgewicht is over beide beenen verdeeld; de armen zijn, niet stijf, gestrekt; de binnenzijde van de linkerhand is naar beneden, die van de rechterhand naar boven gekeerd.

Van uit deze houding wordt de linker knie en tegelijkertijd de romp naar links gebogen en onmiddellijk daarop de tegengestelde houding aangenomen. Dit wordt eenige malen, zonder onderbreking, herhaald, zoodat een gelijkmatig wiegelende beweging ontstaat. De armen volgen die beweging. Zoodra dit alles naar behooren geschiedt, wordt, tegelijk met een buiging naar links, op de beide voetballen, of op den hiel van den linker- en den bal van den rechtervoet $\frac{1}{4}$ draai links gemaakt (het front komt dus naar voren) en de linkerarm krachtig achterwaarts, de rechter, kort langs het hoofd, tot schuin voorwaarts omhoog gezwaaid.

Stand en houding komen nu overeen met den „Vuistvechter” het beroemde beeld van Borghèse.

Nadat deze oefening zoolang herhaald is, tot ze zuiver wordt uitgevoerd, gaat men over tot de beoefening van:

Het werpen.

1. Schredestand links voorwaarts (het front blijft naar voren gekeerd), de linkerarm schuin voorwaarts omhoog (iets hoger dan horizontaal, in de richting van het doel), de rechter waarin de granaat, tot schuin achterwaarts heffen;
2. de rechterarm buigen (de hand met de nagels naar beneden ter hoogte van den schouder, de arm horizontaal, de elleboog zoo ver mogelijk naar achteren), het hoofd een weinig draaien en buigen, de oogen op de granaat vestigen;
3. de rechterknie buigen, de punt van den voet een weinig buitenwaarts draaien, de romp naar rechts draaien en rechts zijwaarts buigen, de rechterarm omlaag strekken (de hand achter de dij, de schouder zoover mogelijk naar achteren);
4. op de voetballen, of op den hiel van den linker- en den bal van den rechervoet naar links draaien, de rechterknie strekken, de linker- knie buigen, de oogen opnieuw op de granaat vestigen, de rechterarm krachtig, doch niet stijf, opwaarts zwaaien tot schuin voorwaarts omhoog en de granaat in de richting van het doel wegwerpen.

Het zal natuurlijk opvallen, dat de omschrijving van het werpen in vele opzichten van de vooroefeningen afwijkt. Dit is een fout, die physiologisch noch practisch te verdedigen is en waarvoor het blad, waaraan ik de oefening ontleen, de „Gymnaste Suisse” geen verklaring geeft. Behalve deze afwijkingen is er echter ook nog een leemte in de omschrijving van het werpen.

Bij 4 zal de romp, tegelijk met het buigen ook gedraaid moeten worden, het terugzwaaien van den linkerarm, zooals bij de vooroefeningen is aangegeven, komt ongetwijfeld den worp ten goede.

Ook is het m. i. gewenscht bij 2, tegelijk met het buigen van den arm, de linker- knie en den romp een weinig te buigen; de oefening wordt daardoor soepeler en de tijdduur van de daaropvolgende rompen- beenbewegingen komt meer in overeenstemming met die van den rechterarm.

Men zal m. i. goed doen ook deze armbewegingen zoolang afzonderlijk te laten beoefenen, totdat ze geheel zuiver en in elkaar vloeiend worden uitgevoerd: dus: rechterarm achterw. heffen, buigen, omlaag strekken en (achterw.) opwaarts zwaaien tot schuin voorw. omhoog in ononderbroken beweging; met de been- en rompbewegingen handelen op dezelfde wijze. Eerst daarna verbindt men de bewegingen en zorgt er vooral voor, dat het einde van de romp- en beenbewegingen precies samenvalt met het oogenblik waarop de granaat wordt losgelaten.

Het oefenen van eene 30 man sterke afdeeling kan als volgt geschieden.

De vooroefeningen onderwijze men aan de geheele, in een kolom van viertallen opgestelde, geopende klasse. Zoodra deze bevredigend worden uitgevoerd, vooral niet vroeger, gaat men tot het

werpen over. Aangenomen, dat er 15 granaten, steenen of stevige, met zand gevulde zakjes, beschikbaar zijn, verdeelt men de afdeeling in tweeën, ze worden op 50 M. afstand tegenover elkaar opgesteld, de manschappen met 1 M. tusschenruimte.

Afd. A werpt op de aangegeven wijze; als alle granaten zijn neergevallen worden ze door afd. B opgehaald, die op hare beurt werpt.

Alhoewel alle manschappen denzelfden tijd aan de vooroefeningen hebben besteed, blijkt spoedig, dat ook hier de geschiktheid van den een, die van den ander verre overtreft. 't Is van belang met dit verschijnsel rekening te houden om de individualiteit van den man tot haar recht te doen komen. Zoodra er enkelen zijn, die den worp zuiver uitvoeren moeten zij naar een doel leeren werpen. Hoofdzaak hierbij is, dat de man, door een wel overwogen gebruik van zijn fysieke en intellectueele vermogens, elk doel kan treffen, dat binnen den grootsten voor hem bereikbaren afstand ligt. Als doel neme men een kuil of cirkel van 3,50 M. middellijn. Zij die dit, op 15 M. afstand b.v., drie achtereenvolgende malen treffen, worden er 5 M. verder van verwijderd, enz. Een middelmatig werper kan op 30 M. het doel treffen, zij die 40 M. bereiken zijn goede werpers. Als een groote bijzonderheid vond ik dezer dagen een worp van 73 M. vermeld.

Uit illustraties en beschrijvingen van gevechten maak ik op, dat 't gewenscht is het werpen op de volgende wijze te doen beoefenen:

- a. Uit den schredestand.
- b. Uit den schredestand gevolgd door neervallen.
- c. Opspringen, werpen en neervallen.
- d. Opspringen, voorwaarts loopen, werpen en neervallen.
- e. Opspringen, eenige malen snel achter elkaar werpen.
- f. Uit liggende houding, steunende op den linkerelleboog.
- g. Uit liggende houding, steunende op den gestrekten linkerarm, hurkende op het linkerbeen terwijl het rechteronderbeen op den grond rust.
- h. Op den rug en op de linkerzijde liggend.

Als voldoende vaardigheid verkregen is organiseere men wedstrijden in twee of meer vormen. Bij een doeltreffende behandeling van deze leerstof, die in zichzelf een werkzamen prikkel tot oefenen bevat, zal ze een aangename en opwekkende afwisseling blijken te zijn.

B. BAJONETVECHTEN EN LESINDEELING.

„De handgrepen zijn van even groote waarde als de divisie manoeuvres.”

HINDENBURG.

Tenzij de veldheer, aan wiens leiding thans alle Deutsche legers zijn toevertrouwd, bij deze uitspraak uitsluitend dacht aan den disciplineerenden invloed van „stramm” uitgevoerde handgrepen, zal ik wel niet ver bezijden de waarheid zijn, als ik aanneem, dat hij daarbij vooral het oog had op de beteekenis, die in den laatsten tijd het geweer

opnieuw als stootwapen heeft verkregen. Het is om deze reden, dat ik mij veroorloof 't volgende onder de aandacht te brengen.

De granaatkartetsen met haren grooten spreidingskegel, de voortreffelijke repeteergeweren, de machinegeweren, enz., hadden vrijwel overal de meening gevestigd, dat in een toekomstigen oorlog „het handgemeen” slechts uiterst zelden zou kunnen voorkomen. Het feit, dat in den Fransch-Duitschen oorlog nog geen 0,3% der wonden door blanke wapens was veroorzaakt heeft daartoe ongetwijfeld 't zijne bijgedragen. De schermkunst geraakte daardoor in verval, ja zelfs het gebruik van het geweer als blank wapen — hetgeen geheel iets anders is — verloor, in 't oog van velen, ongeveer alle beteekenis. Jammer genoeg! Want zelfs indien de meening juist gebleken was, dat „het handgemeen” tot het verleden behoorde, dan nog had de schermkunst, om hare groote waarde voor de ontwikkeling van de hoedanigheden, die een goed soldaat bezitten moet, niet zoo verregaand naar den achtergrond gedrongen mogen worden.

Zonderling genoeg waren in hoofdzaak de schermmeesters hiervan de oorzaak.

Tot ongeveer 40 jaar geleden werd, zoowel in als buiten 't leger, uitsluitend de methode *Siebenhaar* gevolgd. Als iemand de lessen slaan of stooten kon werd hij gewoonlijk *prévôt*, als hij ze ook onderwijzen en een behoorlijke partij „trekken” kon, meester op een wapen. Verreweg de meeste onderofficieren waren meester op een of meer wapens; de troep werd, vooral in den winter, vrij geregeld onderwezen en bij sommige korpsen was de liefhebberij groot. Hoog stond de kunst echter niet en als op een assaut een paar flinke jonge mannen elkaar met een korten of langen stok, of erger nog, met den zwaren, rechten cavalerie-sabel, te lijf gingen, dan vielen er soms klappen waaraan de herinnering, door een verbonden arm of een trekkend been, wekenlang levendig gehouden werd.

Later is gebleken, dat de methode *Siebenhaar* verkeerd begrepen was, de meester zelf gaf geheel anders les dan zij, die zijn boekje volgden.

Een groote verbetering ontstond door de, ik meen in '76, door den toenmaligen kapitein der Infanterie *Hanckar*, samengestelde Handleiding.

De logisch-gedachte oefeningen leidden op tot het gevecht, zooals men zich dit voorstelde, menig goed schermer werd er door gevormd. Maar ook deze methode werd onvoldoende geacht om goede schermers te vormen, hetgeen niet wegneemt, dat bij een internationalen wedstrijd, 30 jaar geleden te Bazel gehouden, met een enorm aantal deelnemers, iemand met den eersten prijs ging strijken, die uitsluitend naar *Hanckar* onderwezen was.

't Is met het schermen precies als met elke andere kunst of wetenschap; met hetzelfde onderwijs tot grondslag, blijft de een beneden

het middelmatige en ontwikkelt de ander zich tot een genie. En nu hebben, jammer genoeg, de genieën in de schermkunst hun anathema over de eenvoudige methode uitgesproken.

Schermen kan niet aan de massa, moet individueel onderwezen worden is hunne uitspraak, waarbij de middelmatigen zich hebben neergelegd. Zoo heeft men de schermkunst met het behoorlijk hanteeren van een wapen verward en vergeten, dat in het handgemeen sierlijke houdingen en bewegingen even weinig te beteekenen hebben als losse patronen tegen een geblindeerde batterij. In het handgemeen slaat, stoot en steekt men naar het valt, men doet dit uit allerlei standen en houdingen, de meest robusten en de handigsten zullen er 't best aan toe zijn. Een methode waardoor wij enkele specialiteiten krijgen kan ons niet helpen. De Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht, Z. Exc. Generaal Snijders, heeft kort geleden in treffende bewoordingen doen uitkomen, dat de lichamelijke voeding, en daartoe reken ik ook de technisch militaire opvoeding in het leger, niet op de prestaties van enkelingen, doch op de ontwikkeling der massa moet gericht zijn. De oorlog onderstreept dagelijks, met in bloed gedoopt staal, de juistheid van deze meening, er moet dus rekening mee gehouden worden.

Ook ten opzichte van het gebruik van het geweer hebben onze oostelijke naburen dit ten volle begrepen.

Het Deutsche „Bajonettir-Reglement” bevat slechts drie stooten en de afweringen daartegen. Intusschen heeft de praktijk dezen meesters in de oorlogstechniek geleerd, dat men het oefenen in het afweren zonder bezwaar achterwege kon laten.

De nieuwe lichten oefent men dan ook slechts in het, voor de algemeene lichaamsontwikkeling en het aankweeken van mannelijke hoedanigheden onvolprezen Deutsche turnen, en in het aanvallen met het geweer. Het komt mij voor, dat wij door hun voorbeeld te volgen, niet op den verkeerden weg zullen geraken.

Een der argumenten tegen het voldoende oefenen met het geweer is gebrek aan tijd. Ongetwijfeld een zeer aannemelijk argument voor allen, die meer van nabij bekend zijn met de massa der recruten, zooals ze helaas nog altijd in het leger komen, om in betrekkelijk korten tijd tot bruikbaar soldaat te worden gevormd. Zij moeten geestelijk ontbolsterd, gedisciplineerd, lichamenlijk ontwikkeld en getraind worden, zij moeten leeren excerceeren, enz., en hun moreel moet tot de hoogte van volkomen toewijding aan een ideëel doel, tot saamhoorigheid, worden opgevoerd. Wanneer men bedenkt, dat een afdeeling recruten uit evenveel karakters, vaak bedorven karakters, bestaat, als het aantal menschen waaruit ze is samengesteld, dan zal men zeker wel overtuigd zijn, dat 't geen geringe taak is, die van den militairen onderwijzer wordt verlangd. Slechts volmaakte, psychologisch-paedagogisch gevormde „Uebmensen”, zouden haar naar behooren kunnen vervullen en dezen zijn nog moeilijker te vinden dan de mensch waarnaar in de oudheid de wijsgeer Diogenes zocht.

Gelukkig beschikt men in het leger, bij de aanvankelijke opleiding der massa, over middelen, die veel geleerdheid kunnen vervangen.

Bij zijne indiensttreding voelt de jonge man, die zoo plotseling in eene hem geheel vreemde omgeving wordt geplaatst, de volle zwaarte van den hiërarchischen druk, die imponeerend op hem werkt; van deze omstandigheid moet gebruik worden gemaakt wil men later er niet onafgebroken aan herinnerd worden, dat, tot nadeel van de discipline en van de juiste verhouding van den mindere tot den meerdere, een verzuim is gepleegd. Gewenning aan nauwgezetheid en gehoorzaamheid, door 't opleggen van autoritaire tucht, is het binnen het bereik van iederen meerdere liggende middel, waardoor zelfbeheersching, de grondslag van alle discipline, kan worden aangekweekt.

Alle meerderen, van den laagsten tot den hoogsten, moeten hiertoe in denzelfden geest samenwerken. Blanco strafregisters en eene aangename verhouding tusschen meerderen en minderen zullen er de schoone gevolgen van zijn.

Eenige jaren geleden heb ik dit hoogst belangrijke onderwerp uitvoerig behandeld 1) thans wensch ik mij te beperken tot een paar opmerkingen over het elementair oefenen der recruten.

De gewone gang van zaken is, dat, nadat de nieuwe lichterling is ingedeeld, stroozakken gevuld zijn en de kleeding ontvangen is, kalmpjes aan met oefenen begonnen wordt. Terecht kalmpjes aan want de overgang van het burgerlijk sleurleven tot intensief oefenen, zou voor velen bedenkelijke gevolgen kunnen hebben, indien aanvankelijk niet een wel overwogen climax werd in acht genomen. Na enkele dagen is het oefenen in vollen gang, excerceeren, theorie, enz., wisselen elkaar regelmatig af.

In hoeverre 't gewenscht zou zijn ook enkele theoriën, b.v. over het geweer, tusschen het excerceeren te houden, wil ik in 't midden laten, met aandrang meen ik echter te mogen aanbevelen voor de gymnastische vrije oefeningen geen afzonderlijke uren uit te trekken, doch deze ter afwisseling bij de beoefening van het R. I. I te doen dienen.

De vereenvoudiging van dit reglement toch ontnam daaraan zijne ontbolsterende waarde, een ruime toepassing van gymnastische vrije oefeningen kan dit verlies vergoeden.

Ik denk mij nu een klasse van 20 recruten, die gedurende drie uren op het excercitie-terrein moet worden geoefend. Drie wijzen van aantreden moeten ten spoedigste worden aangeleerd: 1e punt 13 R. I. I; 2e de geopende frontrij met 1 M. onderlingen afstand en 3e de geopende kolom van viertallen. De overgang van de eene opstelling tot de andere geschiedt in den snelloop op het bevel: 1. Aantreden! 2. Vormt de frontrij, loopt! 3. Vormt viertallen, loopt!

Indien het terrein droog en niet hard is, verdient het aanbeveling

1) Zie o.a. Volksopvoeding en leger, en Replik en opmerkingen naar aanleiding van de rede van den Majoor Ruitenbach, in het orgaan van de Vereeniging ter beoefening van de krijgswetenschap, jrg. 1903, '04 en '05.

de rust in liggende houding te doen doorbrengen, evenwel zonder de menschen daartoe te verplichten. Men eische een uiterst correcte en flinke (stramme) uitvoering van elke bevolen oefening.

De les kan nu b.v. als volgt in minuten worden verdeeld: 1) 20' R. I. I.; 2) 15' gymnastiek; 3) 20' R. I. I.; 4) 15' gymnastiek; 5) 10' rust; 6) 20' R. I. I.; 7) 15' gymnastiek; 8) 20' R. I. I.; 9) 10' rust; 10) 15' gymnastiek; 11) 20' R. I. I. Ter nadere toelichting diene het volgende: 1. 3, 6, 8 en 11 R. I. I.; 2. Geopende frontrij; snelloop 25 M.; geopende viertallen; diep ademhalen met zijwaarts hoogheffen der armen 6 X; langzaam marcheeren 5 minuten; eenvoudige vrije oefeningen. 4, 7 en 10 als 2, doch bij 4 en 10 diep ademhalen met rompbuigen zijwaarts, afwisselend links en rechts en zijwaarts hoogheffen van den tegenovergestelden, 4 X.

Nadat b.v. gedurende 4 dagen op deze wijze geoefend is, wordt bij 2 en 7 de afstand voor den snelloop, dagelijks met 5 M. verlengd, totdat 50 M. bereikt is. Bij 4 en 10 wordt de snelloop door een duurloop vervangen, aanvankelijk 2 minuten, waaraan elken derden dag $\frac{1}{2}$ minuut wordt toegevoegd, tot 5 minuten.

Van af den 9den dag worden bij 2 en 7 de vrije oefeningen door de vooroefeningen voor het bajonetschermen en bij 4 en 10 door de vooroefeningen voor het hoog en verspringen en het werpen vervangen.

Zoodra de vooroefeningen bevredigend worden uitgevoerd, laat men met het geweer oefenen, niet uitsluitend in de gewone gevechtsstelling, doch ook in andere standen en houdingen, voor de stooten omlaag ook met de handen in omgekeerden greep. Nadat voldoende vaardigheid verkregen is, wordt met schermgeweren, of met oude van een dop voorziene geweren, op een doel geoefend. De gebruikelijke stroopop kan men vervangen door een rek waaraan, van stevig linnen vervaardigde, met zand gevulde, zakjes op verschillende hoogten zijn opgehangen. De zwaarte dier zakjes kan ik niet beoordeelen, 3 K.G. zal vermoedelijk voldoende zijn.

Men krijgt daardoor bewegende doelen als de eenmaal weggestooten zak herhaaldelijk moet getroffen worden. Ook kan men snel achter elkaar op de verschillende zakken en na een korten aanloop, op een vooraf aangewezen zak doen stooten.

Door deze oefeningen leert de man zijn geweer gebruiken, zooals de practijk dagelijks aantoon, dat het gebruikt moet worden, leert hij snel zien en handelen en kunnen de abstracte gymnastische oefeningen met het geweer vervallen 1).

De boven aangegeven les-indeeling kan natuurlijk naar omstandigheden worden gewijzigd. De vóór en na het oefenen af te leggen weg,

1) Voor het langzaam marcheeren, de vooroefeningen voor het springen, enz., verwijs ik naar de door het D. v. O. uitgegeven „Handleiding voor het onderwijzen van de oefeningen bedoeld in het eerste lid van Art. 70 der militiewet”. Dit boek is echter nog al duur, ik meen f 1.60.

Waar de schrijver het zonder vergoeding, aan het D. v. O. afstond, kon 't m. i. ook wel gratis, of tegen geringen prijs, voor het kader verkrijgbaar worden gesteld.

de geschiktheid van het kader, dat zich in den aanvang voor elke les enkele oogenblikken zal moeten voorbereiden, de tijd die op het terrein wordt doorgebracht, enz., kunnen wijziging van de indeeling gewenscht maken.

Alhoewel de geschetste wijze van oefenen veel van de gebruikelijke afwijkt meen ik haar toch met aandrang te mogen aanbevelen. Door de veelvuldige afwisseling worden de menschen wakker, meer zichzelf bewust en worden sleur, verveling en spoedige vermoeidheid voorkomen; ze worden gewend aan inspannend snel en bewust handelen, terwijl de spieren-, hart- en longenfunctie voldoende worden getraind om hen, b.v. na een maand, zonder gevaar voor overspanning, in den velddienst te kunnen oefenen.

Ten slotte vermeld ik, dat een groot aantal officieren deze methode aan 't gymnasium alhier zagen toepassen en dat een zeer bekend hoofd-officier haar met een „alle verwachtingen verre overtreffend resultaat” bij een dépôt heeft gevolgd.

Rotterdam, 1916.

De één en ondeelbare verbandplaatsafdeeling,

DOOR

H. L. ROELFSEMA,

Dirig. Off. v. Gezondheid.

Bij den aanvang der mobilisatie in Nederland met verlof vertoevende, werd mij het commando opgedragen eener verbandplaatsafdeeling. Toen enkele maanden daarna een der brigades der divisie als zelfstandige brigade werd afgescheiden en naar elders gedirigeerd, werd daaraan o.a. ook eene sectie der verbandplaatsafdeeling, van welke sectie het verband met de beide andere der afdeeling werd verbroken, toegevoegd. Daar mijne meening toen ter tijd niet werd gevraagd, was ik natuurlijk als goed militair verplicht het zwijgen er toe te doen, al was zulks ook in strijd met mijne opvattingen. Nu echter de afgescheidene brigade en daarmede ook de sectie verbandpl. afd. in het oorspronkelijk verband is hersteld, meen ik dat de redenen voor het terughouden van kritiek verdwenen zijn.

Bij de afscheiding der sectie is blijkbaar iedere taktische overweging achterwege gebleven en is men van de veronderstelling uitgegaan, dat bij iedere brigade eener divisie infanterie eene sectie verbandpl. afd. behoort. In deze meening ben ik versterkt, doordien den chef der sectie, die om particuliere redenen verzocht, niet zijne (3e) sectie, doch de 2e sectie te detachieren, zulks werd geweigerd, o.a. op grond daarvan, dat het personeel zijner sectie uit de gedetacheerde brigade was getrokken. Hieruit volgt, dat zelfs bij autoriteiten, die de beslissing in handen hebben, nog de meening voorstaat, dat bij iedere brigade infanterie de daaruit getrokken sectie verbandplaatsafd. behoort. Wanneer geene overwegend administratieve bezwaren zich daartegen verzetten, zou het daarom wenschelijk zijn, de manschappen van eene zelfde brigade afkomstig in 't vervolg niet meer steeds bij dezelfde sectie verbandplaatsafd. in te deelen, ten einde deze valsche meening met wortel en tak uit te roeien. Eene verbandplaatsafd. bestaat uit drie secties, niet omdat de divisie uit drie brigades bestaat, doch omdat zulks om taktische redenen noodzakelijk is gebleken. Ook eene verbandplaatsafd. bij divisies die oorspronkelijk slechts twee brigades bevatten, bestaan of behooren althans te bestaan uit drie secties. In mijn stuk opgenomen in het September No. van dit tijdschrift heb ik aangetoond, hoe door een onoordeelkundig aanwenden der drie secties der verbandplaatsafd. zelfs bij eene verdediging (met tegenaanval), ten slotte nog gebrek aan

voldoende geneeskundige hulp kan ontstaan, waarbij nog de mogelijkheid buiten bespreking werd gelaten, dat een der secties (d. i. een hoofdverbandplaats) in handen van den vijand is gevallen.

Ook om andere dan taktische redenen, is het wenschelijk de verbandplaatsafdeeling niet te splitsen, Bij iedere sectie zijn toch nominaal slechts zes officieren van gezondheid ingedeeld met inbegrip van den chef (bij aanvang der mobilisatie bedroeg het getal slechts vijf, bij mijne afdeeling en 't is mij niet bekend of thans de secties op volle sterkte zijn gebracht). De R. A. Dr. Emil Schwarzkopf der K. u. K. Divisions-Anstalt No. 24 acht het aantal van zes artsen voor eene hoofdverbandplaats geheel onvoldoende (Der Militärarzt No. 29 van 1915) en wel op grond van langdurige oorlogservaring bij het O.-H. leger. In Duitschland heeft men 7 (of 8) geneesheeren per sectie noodzakelijk geacht. Mocht dus de ondervinding doen leeren, dat ook bij het Nederlandsche leger het aantal van 5 of 6 off. v. gezondh. per hoofdverbandplaats te gering is, dan zou, wanneer de verbandpl.afd. niet uit elkander gerukt is en wanneer b.v. twee hoofdverbandplaatsen in werking zijn gesteld, van de overgeblevene sectie een deel der artsen daarbij tijdelijk kunnen worden ingedeeld, daar voor deze overblijvende sectie, wanneer ze in afwachting stelling vertoef, of, wanneer ze bezig is eene niet meer noodige hoofdverbandplaats op te heffen, alle aanwezige militaire artsen niet noodig zijn.

Ik acht het hier tevens op zijne plaats om als mijne meening te kennen te geven, dat het ongewenscht is den chef eener hoofdverbandplaats tevens als dienstdoende bij een der onderdeelen daarvan te doen indeelen. Reeds bij eene oefening blijkt duidelijk, dat de chef als zoodanig in oorlogstijd werk genoeg zal hebben en dat hij alomtegenwoordig dient te zijn.

Wat de zelfstandige brigade betreft, hierbij is eene sectie-verbandpl.afd. overbodig. De chef der sectie, die tevens als brigadearts werd aangewezen, moet in deze hoedanigheid herhaaldelijk elders zijn. Op hem kan de hoofdverbandplaats dus niet rekenen en blijven er dus slechts vier of vijf militaire artsen over, terwijl dit getal minstens 7 behoort te zijn. Eene reservesectie is bovendien niet aanwezig. Daaruit volgt, dat men in het eene geval de hoofdverbandpl. te vroeg opricht en daardoor het gros der gewonden niet tijdig geholpen wordt, in een ander geval ze te laat wordt in werking gesteld en men daardoor hetzelfde euvel verkrijgt. Het is daarom gewenscht de zelfstandige brigade voor de geneeskundige hulp op de hoofdverbandplaatsen aan te wijzen der divisie(s) waarmede ze samenwerkt.

Heeft de brigade de taak van voorhoede, flankdekking, achterhoede, dan is het oprichten van eene hoofdverbandplaats ongewenscht wanneer ze niet van plan is stand te houden en op de hoofdmacht terugtrekt, daar dan die hoofdverbandplaats waarschijnlijk niet snel genoeg kan worden opgeheven en in handen van den vijand zou vallen, terwijl wanneer ze stand houdt, de hoofdverbandpl. zoo noodig dóór de ter hulp snellende divisie kan worden geleverd.

Opereert eene zelfstandige brigade op eigen hand tegen eene minder sterke vijandelijke afdeeling, zoodat ze vermoedelijk niet zal behoeven te wijken, dan zou men met hulpverbandplaatsen kunnen volstaan, wanneer men het aantal militaire artsen op volle sterkte brengt (2 per bataljon, 1 per afd. veldart.) benevens 1 regimentsarts voor de inf., terwijl een afzonderlijke brigadearts dient te worden aangesteld, opdat de regimentsartsen ev. als chefs der hulpverbandplaatsen kunnen optreden. De hulpverbandplaatsen zouden taktisch kunnen worden gebruikt als de hoofdverbandplaatsen bij eene divisie. Twee zouden m. i. voldoende zijn, daar het verliesveld waarschijnlijk minder groot is, en te veel verbroekeling der krachten niet gewenscht is, terwijl ze veel sneller verplaatsbaar zijn dan hoofdverbandplaatsen. Vooral daar waar men over een behoorlijken afvoer per spoor (of nog beter te water) kan beschikken zijn hulpverbandplaatsen voldoende, daar het vervoer per spoor ook voor zwaargewonden nog al mee schijnt te vallen. In de Militärarzt No. 18 van 1915 schrijft de R. A. Dr. Alfred Neumann, Kommandant des K. u. K. Spitalszuges No. 27: „Die Patienten konnten übernommen werden: 1. vom Hilfsplatz selbst. Es war dies der Fall, wo günstige Verhältnisse den Verkehr des Zuges, bis zu einer Entfernung von 3 bis 4 K.M. hinter der Schlachtfrent gestalten” en verder zegt hij: „Was die wichtige Frage betrifft ob frische Hirnschüsse einen längeren Transport vertragen, so kann dieselbe in gewisser Beziehung bejaht werden. Es wurden anscheinend schwere Schädelverletzungen, sichere Hirnschüsse durch 2-3 Tage geführt, die am Anfang vorhandene Bewusstlosigkeit schwand, der Puls besserte sich, Fieber trat nicht auf.— — — — —

Auch Bauch- und Lungenschüsse vertragen selbst wenn sie frisch sind, den Transport auffallend gut.”

Eene zelfstandige brigade kan dus ook zonder hoofdverbandplaats in den geneeskundigen dienst voorzien (ook bij een gevecht der troepen in divisieverband kunnen eventueel een deel der gewonden, wanneer de gelegenheid per spoor of schip daartoe gunstig is en de vervoermiddelen aanwezig, zonder tusschenkomst van de hoofdverbandplaats worden afgevoerd) terwijl het uit een taktisch oogpunt in den regel niet is aan te raden, de verbandplaatsafd. te splitsen.

Kaapstad, 30 Sept. 1916.

(A/b. S.S. Vondel).

Militaire eerbewijzen in voertuigen,

DOOR

H. C. G. BARON VAN LAWICK,

Eerste-Luitenant der Huzaren.

....„bevindt hij (de mindere) zich in een rijtuig of in eenig ander vervoermiddel, al of niet als bestuurder, dan gaat hij, gezeten zijnde, rechtop zitten en brengt hij voorbijgaande den meerdere den groet”. (Art. 180 Inw. Dienst der Inf., 220 id. Cav., 222 id. Ber. Art., 118 id. Genie).

Onder de hier genoemde omstandigheden zal dus de mindere in afwijking met den algemeenen regel *zittende* den militairen groet toebrengen.

Onder „rijtuig of eenig ander vervoermiddel” kan natuurlijk niet anders worden verstaan dan elk vervoermiddel, dus ook automobielen, trams en spooitreinen, en eveneens vaartuigen, sleden, enz.

„Al of niet als bestuurder”. — Dus ook de bestuurder brengt den groet *met de hand* toe. Slechts ééne uitzondering wordt hierbij gemaakt, en wel voor den geleider van corveeën, die, indien hij tevens bestuurder van eenig voertuig is, den meerdere groet, „door dengene wien het eerbewijs geldt, aan te zien”. (Deze uitzonderingsbepaling komt alleen voor in de I. D. C. en de I. D. B. A., resp. art. 224 en 231).

Het art. zegt: „brengt hij voorbijgaande den meerdere den groet” en beschouwt dus alleen het eerbewijs, toegebracht door een mindere in een vervoermiddel gezeten, aan een meerdere, dien hij *voorbijgaat*. Het laat buiten beschouwing, den groet, te brengen door den mindere, gezeten in een stilstaand vervoermiddel, aan een hem voorbijgaand meerdere en evenzoo het eerbewijs van den mindere voor den meerdere, die in het vervoermiddel plaatsneemt, waarin de mindere zat.

Hieruit valt wellicht te verklaren, waarom in dit laatste geval verschil van meening voorkomt ten aanzien der vraag, of de mindere blijft zitten dan wel opstaat om te groeten, als in de tram of spoorwegcoupé, waarin hij zich bevindt, een meerdere binnentreedt.

Voor de juiste opvatting hieromtrent is het noodig, de bedoeling na te gaan, die heeft voorgezeten bij het vaststellen van bovengenoemde afwijking in het toebrengen van den militairen groet.

Daarbij wordt het duidelijk, dat die afwijking beoogt, gevaren te voorkomen, die zich ongetwijfeld voor den mindere en het publiek zouden voordoen, wanneer de eerste verplicht was, als bestuurder van een rijtuig of automobiel telkens op te staan bij het voorbijgaan van een

meerdere. Maar niet alleen het uitsluiten van gevaar ligt hier ten grondslag; immers welk gevaar bestaat er voor den niet-bestuurder in een auto of rijtuig, om op te staan?

Voor deze evenwel, kunnen moeilijkheden aanwezig zijn, die aan een behoorlijken militairen groet afbreuk zouden doen; men denke slechts aan het opstaan in gesloten rijtuigen, die te laag zijn, in auto's met lage zitplaatsen, in trams en spoorwegcoupé's met smallen doorgang. Niet alleen, dat hierbij een model „in de houding staan” over het algemeen is uitgesloten, maar bovendien zou men op die wijze bij volle trams en spoorwegcoupé's een zeer hinderlijk gezelschap voor de omzittende medereizigers vormen.

En deze overwegingen o. a. zullen er toe hebben geleid, om te besluiten, dat in vervoermiddelen de groet door den mindere, in het voorbijgaan zittend wordt toegebracht.

De voordeelen van deze uitzonderingsbepaling volgen uit de hierboven besproken overwegingen, die tot haar ontstaan leidden. Overwegende nadeelen zijn aan dien maatregel niet verbonden, aangezien hij de bezwaren opheft, terwijl ook een zittende groet met deferentie kan worden toegebracht.

Behalve het gevaar, blijven al de vorengenoemde argumenten die voor een zittend groeten pleiten, òòk bestaan bij den militairen groet van den mindere in een stilstaand vervoermiddel ten aanzien van een hem voorbijgaand meerdere, en òòk bij den militairen groet van den mindere aan den meerdere, die in de tram of spoorwegcoupé binnentreedt, waarin die mindere zat.

En niet alleen dat het opstaan in den smallen doorgang hinderlijk is voor de medereizigers, maar het zal bovendien den meerdere een voorbijgaan van den mindere in dien gang zeer bezwaarlijk, zoo niet onmogelijk maken en den laatste verplichten, het bovenlijf weer te „bergen”, waarmee vanzelf de staande groet in zulk een geval is veroordeeld.

Uit een en ander moge blijken, dat het werkelijk overeenkomstig de bepalingen van den I. D. voor het Ned. leger is, dat de mindere in eenig vervoermiddel gezeten, blijft zitten tot het brengen van den groet aan zijn meerdere, òòk in de gevallen, waarin hij dien meerdere niet „voorbijgaat”.

Het ware daarom wenschelijk, ter voorkoming van misvatting, in het artikel de woorden . . . „hij voorbijgaande” . . . , te schrappen, zoodat dit gedeelte zou luiden: . . . „dan gaat hij, gezeten zijnde rechtopzitten, en brengt den meerdere den groet”.

Voor *officieren* onderling, zijn de voorgeschreven eerbewijzen evenzeer van kracht, als voor de overige militairen. Toch gelden ten aanzien van bedoelde categorie eenige bijzondere gebruiken.

Zoo is het in de practijk de gewoonte voor de officieren van lageren rang, om daar waar het zittend groeten staat voorgeschreven, gedeelte-

lijk op te staan, dan wel te buigen. Dit begin van uitvoering van een eerbewijs van „hoogere orde”, vindt zijn oorsprong in een kameraadschappelijke beleefdheidsdrang, die de vormelijkheid der zuiver reglementaire eerbewijzen verzacht, zonder aan den verschuldigten eerbied te kort te doen.

Ook in voertuigen handhaaft de officier deze afwijkende beleefdheidsvorm, die door de geringe verplaatsing van het bovenlijf de bezwaren, aan een volkomen opstaan verbonden, buitensluit.

Niettegenstaande dit voordeel, is een dergelijke groet toch alleen toelaatbaar onder die militaire categorieën, waarin de verschillende rangen op meer vertrouwelijke wijze buiten dienst met elkander omgaan. Voor onderofficieren en minderen tegenover officieren zou een dergelijke niet-reglementaire groet bepaald zijn af te keuren.

Nog een ander gebruik van goede vormen heerscht onder officieren, n.l. de *voorstelling*.

Wanneer een officier zijn intrede in een nieuw garnizoen doet, dan wel bij een ander korps in dienst treedt, wordt hij aan alle officieren van dat garnizoen of van dat korps voorgesteld. Dit geschiedt, teneinde den band om het officierskorps nauwer aan te halen en te voorkomen, dat officieren van eenzelfde garnizoen als vreemden langs elkaar heen zullen gaan.

Ook zijn officieren gewoon zich aan elkaar voor te stellen of te doen voorstellen, bij ontmoeting op militaire bureaux, in gezelschappen en bij andere gelegenheden, waar zich de *waarschijnlijkheid* van eene *verdere onderlinge aanraking* voordoet. Alzoo blijft dat gebruik achterwege bij ontmoeting in postkantoren, winkels, wachtkamers van stations, e. d.

De meeningen over de vraag of officieren, die elkaar in eene spoorwegcoupé aantreffen, zich aan elkaar behooren voor te stellen, zijn verdeeld. Sommigen beantwoorden die vraag beslist bevestigend en willen, dat in een dergelijk geval steeds de jongste in rang zich aan den oudste voorstelt. Anderen achten de voorstelling in eene spoorwegcoupé weer beslist onnoodig en zelfs ongewenscht. De eersten worden tot hunne meening gedreven door eene sterke behoefte aan kameraadschappelijke saamhoorigheid; de anderen daarentegen, gevoelen die behoefte in veel mindere mate.

Beide meeningen lijken onjuist, want niet de saamhoorigheid is hier het criterium, maar wel de *waarschijnlijkheid van verdere ontmoeting*. En terecht, immers waar blijft anders de grens? Waarom zouden de officieren zich dan ook niet in trams aan elkaar voorstellen, en in tea-rooms, restaurants en wat dies meer zij?

Slechts bij *waarschijnlijkheid van verdere aanraking* is het voorstellen ter zake. Die *verdere aanraking* mag b. v. onwaarschijnlijk heeten, wanneer officieren in eenzelfde spoorwegcompartiment onderling zijn gescheiden door medereizigers, die hun onbekend zijn, of wel wanneer de een zich in gezelschap bevindt van personen, die de ander niet kent.

*fraai
bewijzen*

?

*nimm
groet
Kenny*

Onder deze en dergelijke omstandigheden behoort de voorstelling dus achterwege te blijven. Ze zou zelfs bepaald misplaatst zijn: in het eerstgenoemde geval, omdat men de medereizigers onnoodigen hinder bezorgt door voor hen langs te dringen; in het tweede geval, omdat zulks tegenover het bedoeld gezelschap indringender zou wezen.

Eene beoordeeling van elk geval afzonderlijk zal dus moeten uitmaken, wanneer officieren in eene spoorwegcoupé zich al dan niet aan elkander behooren voor te stellen.

Aangezien die beoordeeling door verschillende personen plaats vindt, is verschil in waardeering natuurlijk niet uitgesloten, terwijl voor een juist oordeel vaak een zeker gevoel van tact onontbeerlijk is. Het meest correcte zou daarom zijn, dat de oudere de omstandigheden waardeert en te kennen geeft, wanneer hij het nuttig of gewenscht acht, met den jongere in kennis te treden, gelijk ook de oudere het oogenblik aangeeft, waarop volgens hem „het U er wel afgelaten kan worden”.

Bijdrage tot een meer rationeele verzorging en behandeling van den mitrailleur-trekhond ¹⁾,

DOOR

Dr. E. BEMELMANS,

Kapitein-Paardenarts.

In mijn artikel „Trekhonden voor Infanterie-mitrailleurs” in het Juli-nummer 1916 van dit Tijdschrift, zeide ik, dat in den aanvang der huidige mobilisatie met de hondentractie, onder beslist ongunstige omstandigheden, aangevangen werd.

De ongunstige uitkomsten, welke met de honden reeds toen verkregen werden, meende ik gedeeltelijk te moeten toeschrijven:

1°. aan de onbekendheid van menig Commandant en van het kader met aard, verzorging en vermogen van den trekhond;

2°. aan den ruwen volksaard der manschappen, waardoor de behandeling van den van huis uit zeer zenuwachtigen hond, te wenschen overliet, en

3°. aan het niet voorhanden zijn van voorschriften, betreffende de verzorging en behandeling van den trekhond.

In het najaar van 1915, verscheen het voorschrift No. 110 „de honden, tuigen en karren der Infanterie-mitrailleurs (ontwerp),” en een juiste toepassing van de bepalingen daarin vervat liet niet na een gunstigen invloed op de honden te hebben.

Erkend dient te worden, dat in dit voorschrift getracht is, de verzorging en behandeling van de honden zoo goed mogelijk te regelen.

In de „Mededeelingen van den Anti-trekhondenbond” No. 16 September 1916, wordt dit beaamd en gezegd, dat het een zegen zou zijn, wanneer ons legerbestuur „alle” trekhonden opeischte, daar een burger-trekhond die mitrailleurhond wordt, van een hel in den hemel komt, al is deze dan ook niet in alle opzichten volmaakt.

Daar het genoemde voorschrift als een „ontwerp” te beschouwen is, komt het mij gewenscht voor, het een en ander omtrent verzorging en behandeling van den mitrailleurhond mede te deelen. Met de samenstelling van een eventueel-blijvend voorschrift kan daarmede rekening gehouden worden. In hoofdstuk I sub 2 staat vermeld, dat onmiddellijk na de reveille het ligstroo uit de hokken wordt gehaald en bij droog

1) Wegens gebrek aan plaatsruimte is dit artikel blijven liggen tot de Januari-aflevering. Red.

weder buiten uitgespreid wordt. Bij regen of vochtig weer, wordt het ligstroo in de hokken gelaten, tenzij beschikt kan worden over een overdekte ruimte, waar het stroo gelucht kan worden. Is dit laatste het geval en rukken de honden niet uit, dan blijven zij van 's morgens tot 's avonds zonder ligstroo. Dit bevordert echter zeer het optreden van gezwellen, z.g. leggers, aan de ellebogen. Hiermede dient dus rekening gehouden te worden.

Sub 3 zegt, dat het borstelen, waarvoor platte haren borstels worden gebezigd, moet geschieden in de richting der haren. Gewenscht lijkt het mij te spreken van „harde” haren borstels, daar de beharing van den trekhond nog al stug en dicht is. De borstel moet door de haren heen kunnen gaan, willen deze schoon worden.

In sub 5 staat vermeld, dat de „oogen” met een vochtige spons of lap schoongemaakt worden. Er dient echter op gelet te worden, dat de spons of lap niet is, te nat of te ruw. Mijn ondervinding is, dat het dagelijks wasschen der oogen, hetzij met water en zeer zeker met boorwater af te keuren is. Te veel prikkelen van de slijmvliezen der oogleden is hiervan het gevolg, hetgeen tot een chronische ontsteking dezer aanleiding geeft.

Sub 6 vermeldt, dat in de zomermaanden de honden minstens éénmaal in de veertien dagen gewasschen worden met witte zeep, waarin een weinig creoline. Dit laatste zou ik doen vervangen door „lytol”. Creoline maakt het haar zeer stug, hetgeen niet het geval is met een 2% lytol-oplossing. Voor eene dergelijke wassing van het geheele lichaam bestaat niet het minste gevaar.

In punt 4 „Het Voederen” is sprake van tarwebrood, Zeer gewenscht komt het mij voor, te spreken van „ongebuid” oud tarwebrood, daar de hond aan 1½ KG. gewoon versch tarwebrood of melkbrood niet genoeg heeft.

Ten opzichte van de voorgeschrevene rantsoenen is mij uit ondervinding gebleken, dat voor den hond in het algemeen afval van rund-, kalf- of schapenvleesch beter is dan het beste paardenvleesch; dit laatste is te branderig. Ook is oud brood veel beter dan rijst. Rijst is alleen goed, wanneer deze met zorg gekookt en de kwaliteit uitstekend is. De z.g. hondenrijst n.l. bestaat in den regel uit gebroken en meerdere (2 à 3) korrelsoorten. Bij het koken van dergelijke rijst wordt de eene helft zoo gaar als pap, terwijl de andere helft uit harde onverteerbare korrels bestaat. Deze laatste geven aanleiding tot een darmcatarrh. In de dunne ontlasting vindt men de niet gare rijst als witte puntjes terug. Dat de voeding en het drinken der honden meer zorg vereischt, dan in het algemeen vermoed wordt, kan afgeleid worden uit het feit, dat zich verschillende gevallen van maagdraaiing met doodelijk verloop bij de mitrailleurhonden hebben voorgedaan. In verband hiermede zou een aanvulling van hoofdstuk II zeer gewenscht zijn.

Torsie van den maag komt vrijwel uitsluitend bij groote honden voor. Deze draaiing kan optreden bij het wentelen op den rug; bij

springen van een hoogte op den grond; bij een sprong in het water, vooral als de maag matig gevuld is met vloeibaren inhoud, waarin zich tevens vaste compacte stukken bevinden. De inhoud van den maag is aldus bij veel en herhaald drinken, na de opname van voedsel, dat uit groote stukken bestond.

De draaiing van den maag kan volkomen en onvolkomen zijn. Is deze volkomen en bedraagt zij 360° , dan strekt zich de draaiing niet slechts tot den maag uit, doch is ook de slokdarm in het proces betrokken. In dat geval is het lijden zeer acuut en treedt de dood binnen 18 uur in. De verschijnselen zijn: snel toenemende buikzwelling en pijn. In den beginne kan de hond nog een eind loopen; met de toenemende zwelling van den buik wordt de gang steeds langzamer, totdat de hond door uitputting onder heftigen ademnood neerzinkt en met uitgestrekte vóór- en achterbeenen liggen blijft, terwijl uit den mond een taai helder slijm vloeit. De hond maakt voortdurend braakbewegingen, welke zeer pijnlijk zijn. Een enkele maal gelukt het een kleine hoeveelheid witschuimig en waterig vocht te braken. Plaatst men den uitgeputten hond overeind, dan blijft hij staan, zonder zich te verroeren; de hond strekt hoofd en hals meer naar voren bij uitgespreide voorbeenen. Alsdan worden de uiterste pogingen aangewend tot ademhaling; het geheele lichaam siddert.

Is de zwelling van den buik slechts matig en de draaiing van den slokdarm onvolkomen, dan kan de torsie van den maag hersteld worden, door het inbrengen van een maagsonde. De gassen vinden daardoor een uitweg en na inbrengen van 1 à 2 liter water kan door eenige malen krachtig te wentelen van rechts naar links, nadat de hond in rugligging is gebracht, repositie van den maag verkregen worden.

Noodzakelijk komt het mij voor de aandacht op dit ernstig lijden te vestigen — opdat de noodige zorg aan het voedsel en drinken besteed en den honden na de voedselopname de noodige rust gegund wordt.

Met het oog op een meer rationeële behandeling der honden laat ik enkele opmerkingen, omtrent bepalingen voorkomende in No. 109 „Exercitie-reglement Infanterie-mitrailleurs (ontwerp) 1915,” volgen.

Ten opzichte van de opstelling is onder punt 7 van dit reglement bepaald: „in de colonne met ééne (marschcolonne) staan de aangespannen voertuigen op vijf pas achter elkander.” Deze afstand is te kort. Op één pas achter de mitrailleurkar volgen naast elkander twee bedieningsmanschappen; daarachter volgt weder op één pas een derde. Bevindt zich nu de hondengeleider van het volgende voertuig op één pas vóór het span, dan is de overblijvende afstand te beperkt.

Punt 9 vermeldt, dat de hondengeleiders loopen vóór hun span met loshangenden teugel. Gebleken is, dat dit de meest geschikte plaats voor dezen geleider is. Alsdan heeft hij de honden het best in de hand, zijn de honden in het uitzicht naar voren belemmerd en merken zij minder snel aankomende katten, honden enz. op. Het plotseling uitschieten naar deze dieren kan alsdan beter voorkomen worden. Ook

zullen de honden regelmatigier loopen en beter den geleider volgen. Loopt deze daarentegen links of rechts van de honden, hetgeen in afwijking van punt 9 ter bevordering van de marschvaardigheid der pelotons is bepaald, dan zal de gang vooral in stap in het algemeen minder regelmatig zijn. Gaan de honden echter te snel, dan volgt hierop rukken aan den teugel, hetgeen het spoedig vermoedigen raken der honden zeer bevordert. Ingeval de hondengeleider naast de honden moet loopen, dient erop te worden gelet, dat hij zich op stoffige wegen aan den tegenovergestelden kant vanwaar de wind komt naast de honden opstelt, opdat deze geen last van stof hebben.

In het belang van een meer humane behandeling van de honden zou een wijziging van punt 12, zeer gewenscht zijn. Dit punt zegt: „een hondkar, welke om een of andere reden tijdelijk moet halt houden, gaat zijwaarts uit de colonne zonder aan de volgende afdeelingen oponthoud te bezorgen”. Bekend is, dat de trekhond voor het doen eener behoefte vrij snel stopt en de bekende houding aanneemt. De geleider is alsdan verplicht, met een ruk, het span uit de colonne ter zijde te trekken, ten einde oponthoud der volgende karren te voorkomen. Deze ruk moet des te heviger zijn daar, zooals gezegd, de onderlinge afstand der karren te beperkt is. Mijns inziens werkt het voorgeschrevene in punt 12, ruwe behandeling der honden in de hand. Op eenvoudige wijze is hierin te voorzien, door te bepalen, dat in een dergelijk geval de volgende karren langs de stilstaande kar, ter zijde, uitwijken.

Om de zelfde reden, valt veel te zeggen voor eene wijziging van punt 27. Bij het overwinnen van hindernissen is n.l. bepaald: „zoo de karren niet dadelijk over de hindernis gebracht kunnen worden, dan gaat het personeel met den mitrailleur en de noodige munitie alleen over de hindernis en zullen de karren zoo spoedig mogelijk volgen door gebruik te maken van daartoe geëigende hulpmiddelen, dan wel door een anderen weg te volgen”. Wij weten echter, dat de mitrailleurkar door den mitrailleur in evenwicht gehouden wordt. Neemt men den mitrailleur van de kar dan is van equilibreeren geen sprake meer en heeft de kar te veel voorwichtigheid. Het gewicht van de kar komt alsdan te rusten op de achterhand van den hond. Voor een dergelijk gewicht is de hond niet gebouwd; hij zakt achter in elkaar, hetgeen pijn veroorzaakt. Moet, zooals voorgeschreven is, in deze houding met de kar, een andere weg worden gevolgd, dan zal de pijn natuurlijk des te heviger zijn, terwijl de slijtage van den hond wordt bevordert. Ter voorkoming zou het gewenscht zijn in een zoodanig geval, mits de omstandigheden zulks gedoogen, de kar, voorzien van den mitrailleur, den anderen weg te doen volgen.

Is het echter noodzakelijk, dat de mitrailleur onmiddellijk over de hindernis moet, dan lijkt het mij, zeer zeker in tijd van vrede, noodzakelijk te bepalen, dat in een zoodanig geval de honden uitgespannen en de kar door de manschappen langs een omweg naar de andere zijde van de hindernis wordt getrokken.

Vorenstaande wijziging, aangebracht in een eventueel definitief reglement, zullen zeer zeker een meer rationeele behandeling van den mitrailleurhond ten goede komen.

In verband met de hondentractie bij onzen infanterie-mitrailleur komt het mij gewenscht voor, de aandacht te vestigen op het volgende:

Bij de wet op de besmettelijke veeziekten wordt, voor zoover het legerpaarden betreft, voor den burgemeester en den districtsveearts, gelezen den plaatselijken Commandant en den eerstaanwezend paardenarts; het is te verwachten, dat nu het leger op groote schaal honden houdt, ook hier een uitbreiding in dezen zin aan de wet worde toegevoegd, opdat de militaire autoriteiten ook hier „baas” in eigen huis, blijven.

October 1916.

NASCHRIFT.

De „opheffing” der hondentractie bij Infanterie-Mitrailleurs in het Belgische leger.

(Zie het artikel: De „ondeugdelijkheid” van de hondentractie voor Infanterie-Mitrailleurs”, December-aflevering 1916.)

Daar het mij niet gelukte van het Belgische front nadere inlichtingen te erlangen over de resultaten te velde met de honden verkregen, verzocht ik den Cape-Cdt. V. Nyssens voor zijn vertrek naar Havre, mij deze zoo mogelijk te doen toekomen.

Dit werd mij beloofd. Heden mocht ik dienaangaande het beknopte bericht ontvangen:

„*Supprimée; cela te dit tout.*”

Het Belgische legerbestuur, dat het eerst de hondentractie bij Infanterie-Mitrailleurs invoerde, besluit, na de opgedane ongunstige ervaringen te velde, tot de afschaffing dezer trekkracht.

Is er een meer afdoende argument voor de ondeugdelijkheid dezer trekkracht, denkbaar?

Mijns inziens is verder commentaar overbodig!

6 Jan. 1917.

Dr. E. BEMELMANS.

Het verdubbelingsstelsel der Bereden-Artillerie,

DOOR

W. E. VAN DAM VAN ISSELT,

Majoor der Artillerie.

In een artikel van den Heer van Santen, verschenen in het Novembernummer 1916 van dit Tijdschrift, en tot titel dragend: „De organisatie der Bereden-Artillerie”, haalt genoemde Schr. een artikel van mij aan, verschenen in het Julinummer van Mavors. Waar ik in dat artikel het verdubbelingsstelsel voor ons leger aanpreef, kwam ik volgens Schr.: „wel eens tot een zeer stellige uitspraak, zonder steeds het bewijs er bij te leveren”. Mijne stelling, dat genoemd stelsel in 1914 bij de bereden artillerie „de vuurproef glansrijk doorstaan” heeft, kan Schr. als bereden artillerist niet zonder een enkele opmerking aanvaarden.

Wie echter verwacht, dat deze opmerking gegrond zou zijn op de in 1914 bij de mobilisatie verkregen ervaringen, en dat Schr. argumenten zou schenken, die daarbij, als tegen het verdubbelingsstelsel pleitende, aan het licht zouden getreden zijn, komt bedrogen uit. Immers, na eenige theoretische beschouwingen gegeven te hebben omtrent de verdeeling der 52 vredespaarden over de oorlogsdubbelbatterij en het sedert jaren aan een ieder bekende feit, dat in een oorlogsbespanning van zessen slechts één vredespaard kan ingedeeld worden, na hieruit de theoretische slotsom getrokken te hebben, dat aanvankelijk aan de manoeuvreervaardigheid, en derhalve ook aan de strijdvaardigheid der batterijen nog veel ontbreekt, en na nog eenige weinig ter zake dienende details te hebben aangehaald, volgt een volgens Schr. betere oplossing, die in 1914 door de R. A. is toegepast en welke, kort gezegd, hierop neerkomt, dat de A. batterijen met de vredessterkte aan menschen en paarden uitrukken, aangevuld door het strikt noodige; de B. of bis-batterijen in hoofdzaak met groot-verlofgangers en gevorderde paarden, welke laatste batterijen daardoor 10 à 14 dagen later strijdvaardig zullen zijn dan de A. batterijen.

Schr. is met deze, door de R. A. gevolgde indeelings- en mobilisatiewijze dermate ingenomen, dat hij haar voor de geheele B. A. ingevoerd zou willen zien. En op dit thema voortbordurende, wordt zij de basis van een geheel nieuw legerstelsel, want het 2e of B. leger van 160.000, dat Schr. ons toedenkt, „kan echter eerst 10 à 14 dagen later gereed zijn” dan het eerste. Men ziet ook hier, dat kleine oorzaken groote

gevolgen kunnen hebben, want in nog geen 8 bladzijden komen wij van de „verwaterde” oorlogsbespanningen met één vredespaard, waarbij „in de eerste dagen, ja weken, geen sprake kan zijn van rustig gaan en samenwerken der paarden” tot een geheel nieuwe mobilisatie- en organisatiewijze, waarbij de 2e helft der georganiseerde strijdmacht eerst 10 à 14 dagen na de eerste helft gereed is.

Met het oog op de groote beteekenis, welke het verdubbelingsstelsel vooral na de mobilisatie voor onze krijgsmacht verkrijgen zal, wil ik hier kort en puntsgewijze motiveeren, waarop mijn oordeel berust, dat het verdubbelingsstelsel bij de B. A. „de vuurproef glansrijk heeft doorstaan”, hoewel de uitkomsten, in 1914 bij dat Wapen verkregen, voor het grijpen liggen en o. m. door mij daaromtrent reeds in Allen Weerbaar van 25 Sept. en 2 Oct. 1914 een en ander is medegedeeld.

Vooraf twee opmerkingen: Primo had men mogen verwachten, dat, waar Schr. de gevolgde mobilisatiewijze verwerpt, hij met tastbare feiten en ervaringen, betrouwbare mededeelingen van der zake kundigen voor den dag ware gekomen, waaruit zonneklaar bleek, dat het in de eerste Augustusweken bij verschillende batterijen beslist op practisch terrein spaak is geloopt. Doch in stede van dergelijke argumenten, op de ervaring gegrond, hoorde men slechts theoretische bezwaren uit een tijd, toen zelfs nog geen proef werd genomen met batterijen, met gevorderde paarden bespannen. Immers, toen deze proeven werden genomen en slaagden, verstomden reeds de bezwaren, nu nog door Schr. aangevoerd, en trad daarvoor een ander in de plaats: „Het is nu wel goed gegaan, die eene week, doch hoe zouden de paarden zich houden, als zij eens drie of vier weken meemoesten”. Zij gaan nu al $2\frac{1}{3}$ jaar mede en maken het, grosso modo gesproken, best!

En secundo: Waar Schr. een mobilisatiewijze voorstaat, waarbij de tweede helft der georganiseerde strijdmacht eerst 10 à 14 dagen na de eerste helft gereed komt, beveelt hij een stelsel aan, dat wellicht voor een groote mogendheid als Duitschland overweging zou kunnen verdienen, doch dat voor een klein land als Nederland uit den booze is, omdat men hier steeds aan een strategische overvalling zal blootstaan, en het 2e leger derhalve 9 à 13 dagen te laat kan komen, er voor een belangrijk deel in 't geheel niet meer komen zal. Het argument van Schr.: „Vergeeten wij echter niet, dat ook onze eventueele tegenstander moet mobiliseeren en concentreeren, en daarvoor waarschijnlijk nog meer tijd behoeft” is ter zake niet dienende. Zijn dan alle waarschuwingen van Generaal Seyffardt, om van anderen te zwijgen, nu nog niet voldoende geweest? Heeft Schr. nimmer van de overrompeling van Port-Arthur (= den Helder, IJmuiden, Hoek van Holland, enz.) door de Japanners gehoord? Is het hem onbekend, dat de stad Luxemburg op 1 Aug. 1914 door vredessterkten per spoor werd bezet; dat de vesting Luik in de eerste Augustusdagen

van dat jaar door vredeskernen werd overrompeld, zoodat een Duitsche cavaleriepatrouille zelfs tot het Stellinghoofdkwartier doordrong en dit verstoorde?

Hoe men ook over het thans bestaande stelsel van mobiliseeren en het verdubbelingsstelsel denken moge, het door Schr. aanbevolen stelsel is minder goed dan dit, en voor een kleinen Staat beslist te verwerpen, want de tweede helft der georganiseerde krijgsmacht, zij zij dan 80, 100, 160 of 200duizend man, komt 10 à 14 dagen na de eerste, en loopt alle kans te laat te komen.

Thans de uitkomsten van het verdubbelingsstelsel bij de B. A. in 1914. Aan een zuivere, consequente toepassing van dat stelsel stonden de volgende nadeelen in den weg:

a. Het 4e Regiment Veld-Artillerie was tusschen 1905 en 1909 trapsgewijze, voor een belangrijk deel uit onderdeelen der andere regimenten opgericht. Daar een forsche toebedeeling van extra militie en van een groot aantal meer ontwikkelde elementen om het door die oprichting ontstane vacuüm van $\frac{1}{4}$ der sterkte aan te vullen nimmer had plaats gevonden, drukte die uitbreiding nog in 1914 op het Wapen, zeker wat de sterkte der oudere lichten en van het kader betrof

b. Met de opleiding van een groot aantal goede reserve-officieren voor de B. A. is men veel te laat gekomen. In het „Orgaan der B. A.” van 1909 is daarop door mij nog eens gewezen; ik berekende destijds de behoefte op 150 reserve-officieren; het R. K. schonk er destijds 4!

c. De nieuwe regeling der paardenvordering dagteekent van 1910. Talrijke wijzigingen waren daarin telkenmale aangebracht, mede door herhaalde wijzigingen in de organisatie en van de garnizoenen. Proefvorderingen volgens de nieuwe methode hadden nog niet in alle districten plaats gevonden.

d. De jongste reorganisatie der B. A. dagteekende van 1913. Toen werd ieder regiment in 3 contra 2 Afdeelingen verdeeld, en werd vooral het kader van de Afdeelingsstaven en de batterijen aanmerkelijk uitgebreid, nadat tevoren reeds, door vermeerdering van het aantal caissons, de behoefte aan personeel was uitgebreid. Sommige Afdeelingen, aanvankelijk nog over 2 garnizoenen verdeeld, waren eerst kort vóór de mobilisatie tezamen gevoegd. Thans, ruim 2 jaar na het begin der mobilisatie, hebben de in 1913 nieuw opgerichte Afdeelingsstaven hun administratieve bescheiden, voorschriften e. d. nog niet alle bij elkaar. Volgens de nieuwe organisatie en in de nieuwe samenstelling was nog slechts weinig geoefend kunnen worden. Contracten met burgerhoefsmen en enkele andere regelingen waren in de nieuwe garnizoenen nog niet overal getroffen.

e. Ook bij de B. A. ontbrak nog hier en daar de „het kan ieder oogenblik moeten gebeuren” overtuiging, welker afwezigheid onlangs o.a. door den oud-Minister Colijn in zijn artikel in de „Stemmen des Tijds” is geconstateerd. Daardoor was vooral ten aanzien van de kader-

vorming niet overal datgene gedaan, wát moest en kon gebeuren; ten aanzien van de reserve-officieren werd er hiervóór reeds de aandacht op gevestigd. Er heerschte met betrekking tot deze gewichtige zaak — gelijk helaas te veel ten aanzien ook van andere — de funeste stemming: „doet men het, dan is 't goed; laat men het, dan is 't ook goed". In de laatste jaren vóór de mobilisatie heb ik meermalen, juist ten aanzien van de kadervorming, gesprekken gevoerd met sommigen uit het Wapen, die zich blind keken op de vredes 3-stukkenbatterij van 52 paarden, en maar niet konden inzien, dat per lichting 4 à 5 dienstplichtige korporaals moesten worden opgeleid (waaruit dan weer 2 à 3 wachmeesters moeten groeien), doch met 2 korporaals genoeg namen. Het is duidelijk, dat dáár, waar nog dergelijke denkbeelden bestonden, niet al kon worden gedaan om de intellectueelen uit de dienstplichtigen naar voren te halen, dat daar de drijvende kracht werd gemist om, ook in het onderdeel, van de kadervorming alle mogelijke werk te maken.

Toen ik in 1907 voor het eerst mijne denkbeelden omtrent de opleiding der B. A. in dit Tijdschrift uiteenzette, kwam een officier, die later nog wel bevordering bij keuze heeft gemaakt, mij aan met een uitvoerig en diepzinnig betoog, mede op zijn persoonlijke ervaring grond, n.l. dat het zoo goed was geen splitsing in klassen volgens het intellect in 't leven te roepen, doch de meer ontwikkelden en de dommen in de verschillende klassen doorengemengd te houden; dit voorkwam najver!

f. In de jaren, waarin de jongste reorganisatie der B. A. werd doorgevoerd, daarmede de 3-stukkenbatterij (en dus het verdubbelingsstelsel) werd ingevoerd, werd er bij het Hoofdwapen een scherpe strijd tegen dat stelsel gevoerd, waarbij zeer vooraanstaande personen zich onder de tegenstanders schaarden. Deze strijd heeft natuurlijk aan het zusterwapen, de B. A., geen goed gedaan. Van een frissche, vlotte, opgewekte in- en doorvoering van het verdubbelingsstelsel was hier geen sprake, en het is misschien wel mede hieraan toe te schrijven, dat de B. A. volgens dit stelsel heeft gemobiliseerd, zonder dat het kind tevoren ooit bij den rechten naam was genoemd. Ingeleefd was het stelsel allermint, doorgevoerd nog veel minder; officieren en kader, althans van de jongere, meest geoefende lichten, kwam men nog te kort. De indeeling van de batterijen volgens het verdubbelingsstelsel was hier en daar ternauwernood gemaakt.

Bovenstaande waren de remmende factoren, die in Aug. 1914 een zuivere, royale proef met het verdubbelingsstelsel bij de B. A. in den weg stonden. Desondanks is het geheele Wapen volgens dat stelsel gemobiliseerd. Men kan die factoren voor een deel schuiven op de nimmer te vermijden wrijving, die zich bij mobilisatie altijd zal voordoen, doch voor een groot deel pleiten zij allermint tegen het stelsel, en zullen zij, met de ervaring, waarover wij thans beschikken, een vol-

gende maal uitgeschakeld kunnen en moeten worden, mits het verdubbelingsstelsel met vaste hand en dito wil tot basis der organisatie wordt verklaard, in vreedstijd methodisch opgezet en voorbereid.

Ondanks de bovengenoemde remmende factoren, hebben zich, voor zoover mij bekend, nergens onoverkomelijke bezwaren voorgedaan, zijn zelfs nergens ernstige ongelukken van persoonlijken aard voorgekomen. Bij de Afdeeling, waartoe ik behoorde, heeft zich niets van belang voorgedaan; zij kwam ongestoord den 3^{den} mobilisatiedag in haar kantonnement, 10 à 12 KM. buiten Utrecht aan. Ofschoon in den aanvang eer te veel dan te weinig met aangespannen voertuigen geoefend is, bleven ongelukken achterwege. Wat mijne batterij betreft, daarvan had op den 2^{den} mobilisatiedag vóór 12 's middags de geheele gevechtsbatterij reeds getrokken; één onwillig span, waarmede men ook den volgenden dag, doch toen voor 't laatst, nog moeite heeft gehad, ging éénmaal voor den grond. Overigens herinner ik mij niets bijzonders; persoonlijke ongelukken kwamen niet voor. Eén totaal onhandelbaar paard moest den 3^{den} dag aan het Depôt worden overgegeven. Elders haalde ik reeds het voorbeeld aan van een Afdeeling à 4 batterijen, die in den nacht van den 2^{den} op den 3^{den} mobilisatiedag naar hare oorlogsbestemming marcheerde, 46 KM. aflegde en daar behoorlijk aankwam. Dit is met recht een reuzenprestatie, en een reclame voor het verdubbelingsstelsel!

Het was op grond van deze en soortgelijke ervaringen, en mede inachtig de hiervoren genoemde, voor den vervolge te vermijden remmende factoren, dat ik eertijds neerschreef, hoe in 1914 het verdubbelingsstelsel bij de B. A. „de vuurproef glansrijk doorstaan heeft”. Ik blijf daarbij ondanks de theoretische beschouwing van Schr. omtrent de verwaterde bespanningen. Ik ga verder: op grond van de ervaringen van 1914 mag het verdubbelingsstelsel met vol vertrouwen voor onze geheele krijgsmacht, dus ook voor de infanterie, de cavalerie (te verdubbelen door 16 eskadrons wielrijders), de vesting-artillerie enz., worden aanbevolen.

Wat nu de nevenbezwaren van Schr. tegen het verdubbelingsstelsel betreft, hieromtrent kunnen wij kort zijn. „Men ziet thans kapiteins met 25 en meer dienstjaren eenzelfde tactisch onderdeel commandeeren als luitenants met 6 dienstjaren, en zulks onafhankelijk van ieders bijzondere geschiktheid; daar hapert iets!”

Zoo ergens, dan was het wel bij de Afdeeling, waartoe ik het voorrecht gehad heb te behooren, dat zich in dit opzicht eigenaardige toestanden voordeden. Daar trokken op 3 Aug. 1914 te velde als B. Cn. een kapitein van 50 jaar met 27 dienstjaren, een kapitein met 25 dienstjaren, een luitenant van 13 en één van 5 dienstjaren. Hunne bevoegdheden waren nagenoeg dezelfde. Heel genoegelijk dienden wij naast elkaar; ieder trachtte op zijne wijze om den Afd.C. een zoo goed mogelijke batterij in het Afdeelingsverband te schuiven. Wat de een

aan ervaring en routine meebracht, bezat de ander aan jeugdig vuur, blij optimisme, zeer groote toewijding, zorg ook voor de details. Zoo leerden wij allen van elkaar. In dit opzicht haperde er niets. Trouwens, die oude kapiteins zouden, ware het werkelijkheid geworden, door in-tredende opschuiving en verliezen spoedig Afd. C. geweest zijn, of wel uitgevallen door bloedige en onbloedige wrijving. In oorlogstijd zullen alle batterijen weldra onder jonge luitenants staan.

Het tweede nevenbezwaar luidt: „Verder is de tactische eenheid de enkelbatterij, de administratieve eenheid de dubbelbatterij. De grens is moeilijk te trekken, vandaar vaak kleine botsingen, welke zelfs thans na twee jaren nog niet vermeden kunnen worden.” Ook over dit bezwaar kan ik meespreken. Ik ben thans, in vijf tempo's aan mijn 4^{den} B. commandant, doch na bijna 2 jaar en 5 maanden moet de eerste kleine botsing nog ondervonden worden; bij mijn collega A.-commandant heb ik daarvan ook nimmer iets gehoord.

Intusschen staat het vast, dat het beginsel der verdubbeling bij de B. A. consequenter kan worden toegepast dan thans nog geschiedt. Wij zullen daarvoor puntsgewijze nog eenige maatregelen aangeven. De nevenbezwaren van Schr. vervallen dan van zelf.

1°. De Afdeeling bij mobilisatie te doen bestaan uit den Afdeelings-staf en 4 volkomen gelijkwaardige batterijen, zooals een Bataljon bestaat uit een staf en 4 compagnieën. Behalve de verpleging ook het geldelijk beheer op te dragen aan den kwartiermeester van den Afdeelingsstaf. Het verschil tusschen de A. en B. batterijen moet komen te vervallen, is trouwens gedurende de mobilisatie reeds verminderd; de eenige inbreuk, hierop te maken, zou kunnen zijn, dat per 2 batterijen met één voorraadwagen wordt volstaan.

2°. In beginsel commandeeren reservekapiteins de bis-batterijen. Over 10 à 15 jaar kan men er een voldoende aantal zeer goede hebben; tot zoolang behelpe men zich op de bestaande wijze.

3°. Strafbevoegdheid voor Cn. der bis-batterijen. Dat thans de C. der A. batterij ook het personeel der B. batterij straft, acht ik verkeerd en omslachtig. De C. der B. batterij, die verantwoordelijk is voor de gevechtswaarde en den goeden onderhoudstoestand van zijne batterij, moet ook de bevoegdheid bezitten om te straffen. Hij kent zijn menschen 't beste, kan het gepleegde feit en de omstandigheden 't best beoordeelen, is menigmaal getuige geweest van de overtreding. Schriftelijke rapporten en onderling overleg worden vermeden, indien de C. der B. batterij niet elk feit ter kennis van zijn collega brengen moet. Naarmate de mobilisatie langer duurt en er door opschuiving (in werkelijkheid: door in-tredende verliezen) nieuw en jong personeel in de dubbelbatterij komt, wordt het voor den A. commandant moeilijker het personeel der B.-batterij, dat hem meer en meer vreemd wordt, op rechtvaardige wijze te straffen.

4°. Scheiding en vereenvoudiging der administratie. De fourier wordt bij mobilisatie administrateur der bis-batterij, waartoe hij in vrede-stijd

opgeleid moet zijn. Er moet derhalve op het vredesbureau een dubbel stel administratieve voorschriften zijn, die steeds bijgehouden worden. Stelt men uit iedere lichter uit de milicien-korporaals er één in de n.m.uren op het bureau werkzaam, dan heeft men uit 8 lichten ruimschoots de keuze om voor beide batterijen een geschikten milicien-korporaal-fourier voor mobilisatie te vinden. De ervaring heeft trouwens toch geleerd, dat met den ononderbroken papieren regen der mobilisatie, de regeling der verloven en het onderhouden van een batterij van ± 200 man de opperwachtmeester en de fourier, die zelf ook op hun beurt met verlof gaan, het werk niet alleen afkunnen.

Op deze wijze, waardoor ook de nevenbezwaren van Schr. worden opgeheven, ontstaat uit de vredesafdeeling à 2 batterijen krachtens het verdubbelingsstelsel de oorlogsafdeeling met 4 gelijkwaardige onderdeelen, gelijk ook het bataljon infanterie die kent. Gelijk bij dit Wapen voeren 4 kapiteins of reservekapiteins de tactische eenheden aan. Waar Schr. een betoog levert voor de wenschelijkheid om de oorlogsafdeeling uit 3 batterijen te doen bestaan, ontgaan ons zijn argumenten; en allermint is het duidelijk, wat het Pioniersvoorschrift, Infanterie, 1915, fig 3 daarmede te maken heeft. De ervaring heeft geleerd, dat de Afdeeling uit 4 batterijen kan bestaan; wij zouden daarom aan dit getal willen vasthouden, ook terwille van den eenvoud, een zuinig beheer en besparing op het aantal aanvoerders, wat het gehalte van den troep ten goede komt. Zeer ernstige overweging zou echter de vraag verdienen of het, mede ter wille van eenvoud en goedkoopte, niet gewenscht is de batterijen op 4 stukken te brengen, vooral, wanneer de batterijen onderling volkomen onafhankelijk worden gemaakt en door kapiteins gecommandeerd. De accessoires der batterij: bevelvoerend personeel, administrateurs, bagagetrein, enz., zullen daardoor een bescheidener deel van het geheel uitmaken. Nevenvoordeelen van een 4-stukken indeeling zijn nog, dat een B. C. niet reeds bij het uitvallen van één stuk — en hoe licht zal dit in den modernen artillerie-oorlog voorkomen! — tot sectiecommandant wordt gereduceerd; ook dat er eenheid komt in de samenstelling van en de bevelvoering in de veld-, houwitsers- en vestingbatterijen, wat voor ons land, waar terecht geen scheiding der officierskorpsen bestaat, alle aanbeveling verdient. Verhooging van de sterkte der veldbatterijen na de mobilisatie ieder met een vierde stuk zou onze veld-artilleriekracht op de meest eenvoudige, minst kostbare wijze met $\frac{1}{3}$ verhoogen.

Schr. verklaart zich voorts teleurgesteld, dat de aangeprezen verdubbeling het aantal vredeseenheden bij mobilisatie slechts met 2 vermenigvuldigt. „Maar wie geeft den waarborg, dat dit voldoende zal zijn, dat de factor, als alle hens aan dek worden geroepen, niet 3, 4 of 5 moet zijn?” Voorts leidt de Schr. uit mijn artikel af, dat ik het aantal vredeseenheden zou willen inkrimpen, m. a. w., dat het aantal oorlogseenheden

van 1 Aug. 1914 mij voldoende voorkwam. Dit laatste gaf ik, met cijfers, echter alleen ten aanzien van de vesting-artillerie aan. De behoefte aan dit Wapen, bepaald door den omvang van het vestingstelsel, is vrijwel een constante, en het gaat derhalve niet aan, om, naarmate de grootte der lichtingen en haar aantal toenemen, de vesting-artillerie evenredig uit te breiden. Integendeel moet het kwaad van het vestingstelsel: ook troepen te binden, ja te verslinden, meer en meer ingeperkt worden. Niet lang geleden werd de vesting-artillerie uitgebreid van 39 tot 52 compagnieën; de landweer van dat Wapen dus eveneens. Daarmede is het nu wel geweest; daarom gaf ik hier getallen aan en deed als mijn meening kennen, dat de 52 oorlogscompagnieën van het actieve leger kunnen voortkomen uit 26 vredescompagnieën.

Ten aanzien van het hoofdwapen was ik minder stellig; hier werden geen getallen genoemd, slechts de verhouding 1:2 aangegeven. M.a.w. hier werd meer het systeem — verdubbeling — aangeduid dan wel de absolute grootte. Toch wil ik gaarne als mijn gevoel doen kennen, dat wij, indien achter de 72 legerbataljons ook 72 (contra 48) landweerbataljons worden opgesteld, en al deze bataljons beschikken over een behoorlijke aanvulling en reserve (depôt), wij voor de naaste toekomst ruimschoots het onze zullen gedaan hebben. Het zal er dan op aankomen om, door doelmatige indeeling en voorbereiding, een deel dier landweerbataljons van het vestingstelsel te kunnen losmaken en bij het veldleger indeelen, indien de omstandigheden daartoe gunstig zijn.

Terecht heeft onlangs nog de Heer Schoon in een vlot geschreven artikel in de Vragen des Tijds er de aandacht op gevestigd, dat er eene juiste verhouding moet bestaan tusschen de breedte en de diepte van ons leger. Maken wij dit te breed, dus te ondiep, dan zij wij wel zeer sterk in den aanvang, doch kunnen den strijd wellicht niet lang genoeg volhouden; maken wij onze krijgsmacht te smal, doch zeer diep, dan is zij bij den aanvang te zwak en loopt alle kans van bij gedeelten geslagen te worden. Genoemde Heer kwam tot een reserve van 60%. Wij zouden de voorkeur geven aan een aanvulling van 100%, waardoor achter ieder bataljon 1000 man tot aanvulling en verversching ter beschikking zullen staan, zoo noodig zelfs, bij zeer groote verliezen of demoralisatie, tot volkomen aflossing van het frontbataljon. Op die wijze komt men toch reeds tot een infanterie van circa 4×72.000 man, waarvan de helft dadelijk in eerste linie kan worden gebracht, en, zoo noodig, weldra uit de aanvulling versterkt.

En wat nu de factor 2, 3, 4 of 5 betreft, zoo geven wij Schr. in beginsel toe, dat evenzeer als een verdubbeling, ook een verdrie-, vier- of vijfvoudiging van onze vredesmacht denkbaar en mogelijk is, mits die veelelvoudiging logisch en methodisch wordt opgezet en voorbereid. Doch bij deze zaak moet een 3-tal punten wel in 't oog worden gehouden:

10. Dat verdubbeling der eenheden de eenvoudigste wijze van ver-

menigvuldiging blijft, dus voor de eerste toekomst de meeste aanbeveling verdient, ook omdat zij aan het vredesleger relatief de laagste eischen stelt. Het geldt hier immers een nieuwe zaak.

2°. Dat die verdubbeling bij de troepen te voet feitelijk reeds op een verviervoudiging onzer vredeskern neerkomt, omdat achter iedere leger-eenheid nog een landweereenheid wordt opgesteld.

3°. Dat, waar nog voor weinige jaren uit ons Hoofdwapen zulk een verzet tegen het verdubbelingsstelsel opging, omdat men daarvan „verwatering” van onze krijgsmacht vreesde, en men dus hoogstens in den factor 2 (inclusief de landweer) vertrouwen stelde, den factor 4 (feitelijk het verdubbelingsstelsel, de landweer inbegrepen) verwierp, het vrijwel onmogelijk moet worden geacht voor de naaste toekomst meer te bereiken door een logisch doorgevoerd, methodisch verdubbelingsstelsel voor alle Wapens. Dit zal bij de troepen te voet toch reeds tot een verviervoudiging aanleiding geven. Men moet, bij het maken van zijn plannen, altijd binnen de grenzen van het bereikbare blijven.

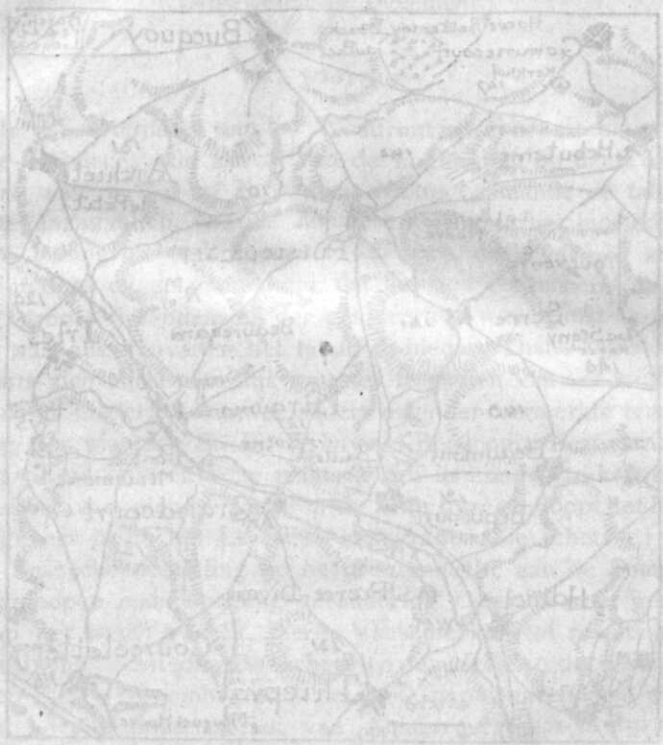
Ten slotte nog ééne mededeeling. Schr.'s pleidooi aan het slot van zijn artikel voor een grootere mobiele macht en inperking van het kwaad van het vestingstelsel door daaraan niet blijvend een groot aantal troepen met een aanzienlijke hoeveelheid geschut te binden is mij als uit het hart gegrepen 1), en Uwe lezers, geachte Spectator, zouden met mijne denkbeelden ter zake bekend zijn, indien U niet de (on)vriendelijkheid had gehad mij een over dat onderwerp handelend artikel terug te zenden 2). Ik heb toen mijne denkbeelden beknopt in *Allen Weerbaar* van 4 en 11 Aug. j.l. ontwikkeld. Die groote aantallen, blijvend aan het vestingstelsel geketende troepen en kanonnen, vormen een daaruit voorvloeiende kanker voor onze krijgsmacht en onze weerkraft naar buiten. Die over het geheele land verstrooide, vrijwel niet onder eenhoofdige leiding in te zetten troepen zijn, hoewel op andere wijze, de schadelijke vestingen van weleer. Waar Schr. zegt: „Nederland moet veldtroepen hebben. Als daarvoor het uur geslagen is, worden deze door de gebeurtenissen van zelf bezettingstroepen, maar wij hopen daarvoor behoed te worden. Wij zouden geen troepen à priori moeten binden aan de liniën en stellingen,” daar gaat hij, geloof ik, echter wat te ver. Hij vergeet m. i. onze onmisbare kustbezetting, inclusief die der kuststellingen, en ziet het geval over 't hoofd, dat wij reeds dadelijk door aanzienlijke overmacht worden aangevallen. Voor dat geval blijft een doelmatige bezetting van een of meer fronten der Vesting Holland onmisbaar.

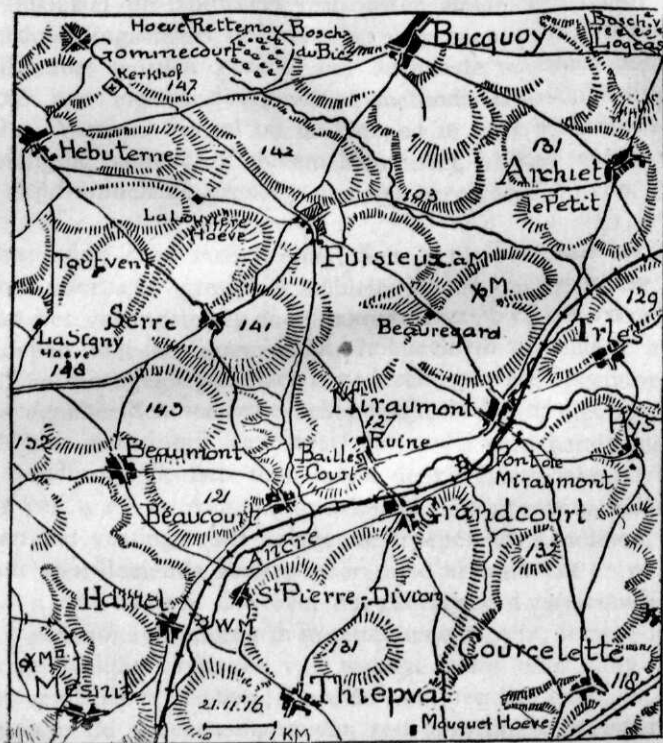
Tilburg, 20 Dec. '16.

1) Zie o.a. den 2den druk van mijn werk over de Stelling van Amsterdam. 1910.

2) Noot van de Redactie.

De Redactie achtte de plaatsing van bedoeld artikel in deze ernstige tijden strijdig met het landsbelang.

Schets I.

De Groote Europeesche Krijg

van 1914—1917.

(Afgesloten 10 December.)

HET WESTFRONT.

Van de gebeurtenissen aan het Westfront is wel het meest vermeldenswaardige de succesvolle aanval van de Engelschen op beide oevers van de Ancre van 13 tot 24 November. Niettegenstaande de talrijke verwoede tegenaanvallen van de Duitschers gelukte het hun daar hunne linie een belangrijk stuk vooruit te brengen, welk feit nog aan betekenis wint door de omstandigheid, dat het den Duitschers bij het begin van het groote Juli-offensief der geallieerden was gelukt op dit frontgedeelte aan alle aanvallen het hoofd te bieden. Thans zagen de Engelschen kans zich successievelijk meester te maken van het met alle hulpmiddelen der moderne techniek sedert maanden versterkte terrein in de omgeving der plaatsen St. Pierre-Divion, Beaucourt, Beaumont, Hamel, Serre en Grandcourt en deze plaatsen zelf in handen te krijgen. Als op 24 November een nieuwe pauze in de actie intreedt, loopt het Engelsche front ongeveer in de lijn Le Sars—Hébuterne. (Zie schets 1.)

In de Fransche opstelling op het frontgedeelte aan de Somme komt in de afgelopen maand weinig verandering. Over en weer gedane aanvallen op het bosch van St. Pierre Vaast hebben tot resultaat, dat dit ten deele in het bezit der Duitschers en ten deele in dat der Franschen blijft. Een op 15 November door de Duitschers ondernomen aanval op het frontgedeelte suikerfabriek van Ablaincourt—bosch van Chaulnes stelt hen in het bezit van eenige huizengroepen bij Pressoir. Den volgende dag worden zij daar echter weer uit verdreven.

Op 7 December gelukt het den Duitschers bij Verdun eenig terrein te winnen op de Noordelijke helling van hoogtepunt 304 ten Z.O. van Malancourt.

Behalve een over een front van 3 KM. op 30 November door de Franschen bij Yperen ondernomen onsuccesvolle aanval, hebben op de overige frontgedeelten slechts ondernemingen plaats van ondergeschikte beteekenis. Daaronder noemen wij eind November door de Franschen gedane aanvallen in het bosch van Aprémont en ten Z.O. van Bouchavesnes en Deutsche aanvalspogingen ten O. van Aubérive in Champagne en bij Markirchen in den Elzas. Geen van deze ondernemingen bracht eenige wijzigingen in de wederzijdsche opstellingen.

Als gevolg van het slechte weder, aat een groot gedeelte van het

terrein aan de Somme in een moeras heeft herschapen, is er sedert eind November een nagenoeg volkomen stilstand getreden in de actie op het Noordwestelijk deel van het Westfront.

HET OOSTFRONT.

Ook aan het Oostfront is sedert het invallen van den winter een merkbare verflauwing in de actie gekomen. Alleen in de Karpathen zijn gevechten van beteekenis geleverd. Op de overige frontgedeelten hadden alleen enkele ondernemingen van plaatselijken aard plaats. Daaronder noemen wij: de herovering door de Russen van een gedeelte der loopgraven, welke zij in de eerste week van November bij Skrobowa hadden verloren; eind November een mislukten gasaanval op de Russische schansen in de buurt van de dorpen Laboeze en Nagorinia (aan de Tsjara); onsuccesvolle aanvalspogingen der Russen in het begin van December bij Smorgon en ten Z. van Pinsk, medio November op het bruggehoofd Dünhof, begin December bij Velitzk en Tetesjkowets (Stochod) en op de Turksche stellingen aan de Zlota Lipa. Verder het plaatselijk succes van de Duitschers op 11 November aan de Narajofka ten Z.W. van Folw Krasnolesie en van de Russen ten O. van de Lipnica Dolna.

Van meer belang zijn de door de Russen gedane aanvalspogingen in de Karpathen omdat zij in rechtstreeksch verband staan met de operatiën in den Balkan. Bij de bespreking der gebeurtenissen in den Balkan zal hierop worden teruggekomen.

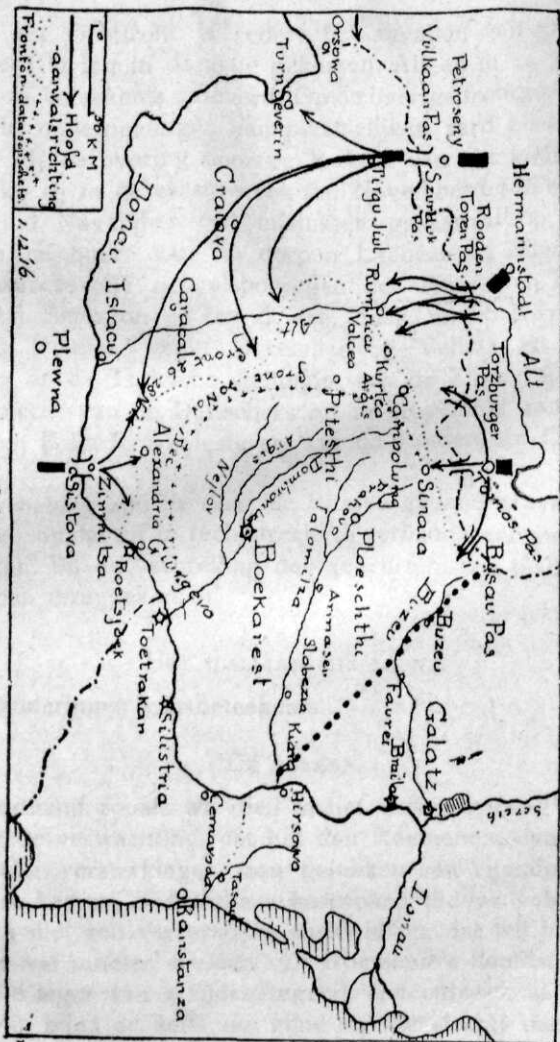
HET ITALIAANSCH FRONT.

Geen veranderingen van beteekenis.

DE BALKAN.

Liet de toestand zooals wij dien in het vorige verslag schetsten, nog ruimte voor de verwachting, dat het den Roemenen, dank zij de komst van Russische versterkingen, zou gelukken een vijandelijken inval in Wallachije te keeren, in het thans besproken tijdvak volgen de gebeurtenissen zich met zoo verrassende snelheid op, dat wij bij het afsluiten daarvan den val moeten melden van Roemenië's hoofdstad, terwijl het Roemeensche leger van 3 zijden tegelijk concentrisch aangevallen, met inboeting van bijna de helft van zijne sterkte slechts met moeite weet te ontkomen aan den vernietigenden greep van zijn tegenstander.

Zooals wij in het vorige verslag zagen, namen de Russen de verdediging van het Noordelijke gedeelte van de Westgrens van Roemenië van af den Bodza-pas over, waardoor het den Roemenen mogelijk werd al hun krachten te gebruiken voor het keeren van den druk door den vijand aangewend om den doorgang door de meer Zuidelijk gelegen passen te forceeren. Daarbij gelukte het hun aanvankelijk hier en daar plaatselijke successen te behalen, maar de ondervonden weerstand nam,

Schets 2.

naar het Westen gaande, steeds toe in hevigheid. Bezuiden het Vulkan-gebergte is het dan ook, dat het der rechtergroep van Falkenhain's leger, onder generaal Kühne op 18 November voor het eerst gelukt uit het gebergte in het heuvelland te deboucheeren en Tirgu Jiul te bezetten. Van hieruit rukken zij door het Jiul-dal en langs den spoorweg naar het Zuiden en bereiken op 20 November het plaatsje Filiasa, waar de lijn Verciorova—Craiova samenkomt met de lijn Tirgu Jiul—Craiova, zoomede de Westelijk daarvan gelegen spoorbrug over de Jiul. Middelerwijl is het ook aan de colonne Krafft, die in den Rooden Toren-pas ageert, gelukt langs het Alt-dal de vlakke te bereiken in de buurt van Albesci. (Zie schets 2.)

Den volgenden dag bevinden de troepen van Kühne zich reeds vlak voor Craiova; tevergeefs beproeven de Roemenen door een aanval op zijn rechtervleugel zijn opmarsch te vertragen. Ook een poging om door een doorbraak van het vijandelijk front in de streek van Campolung in vereeniging met machtige aanvalspogingen der Russen tegen het leger van generaal Von Arz in het Noorden het naderend onheil af te wenden, mislukt. Reeds is de groep, die zich tot dusverre met bewonderenswaardige energie in de streek van Orsova had weten te handhaven van zijne verbindingen met de Roemeensche hoofdmacht afgesneden; het snelle doortasten van de groepen Kühne en Krafft brengt ook de verdedigers van het Jiul-acces hoe langer hoe meer in gevaar. Nog grooter wordt dit gevaar, als op 25 November de Duitschers en Bulgaren onder Mackensen den Donau overtrekken bij Islacu (5 KM. W. van de monding van de Alt) en bij Zimnitsa, en op 26 November den zwakken weerstand brekende, dien zij van Roemeensche zijde ondervinden, door de bezetting van Alexandria de verbinding tot stand weten te brengen met de troepen van Von Falkenhain, die op 27 November Rosieri de Vede bereikt. Van de Oltetu teruggeworpen op de Alt, bieden de Roemenen aanvankelijk nog weerstand bij Slatina. Nadat de Centralen echter benedenstrooms van die plaats de Alt zijn overgetrokken, moeten zij zich haasten den terugtocht naar het Oosten te aanvaarden, voordat hun deze is afgesneden. Slechts ten deele gelukt hun dit.

Na de bezetting van Alexandrina en Rosieri de Vede, wenden zich de Centralen tegen Giurjewo dat den 27sten November wordt bezet en rukken van daar langs den spoorweg op in de richting van Boekarest. Op 1 December worden Comana en Gostinari door hen bezet en werpen zij de Roemenen over de Nejlov. Middelerwijl is de colonne Krafft langs den Argus opgerukt en heeft op 30 November het zeer belangrijke knooppunt van spoorwegen Pitesthi bezet, waardoor de spoorwegverbinding van de bij Campolung opgestelde Roemenen met Boekarest wordt verbroken. Te vergeefs trachten de Russen door verhoogde krachtsinspanning in de Karpathen en in de Dobroedzja den in het nauw gedreven Roemenen ontlasting te brengen; te vergeefs wordt eene Russische afdeeling van uit Ciulnita tegen 's vijands rechter

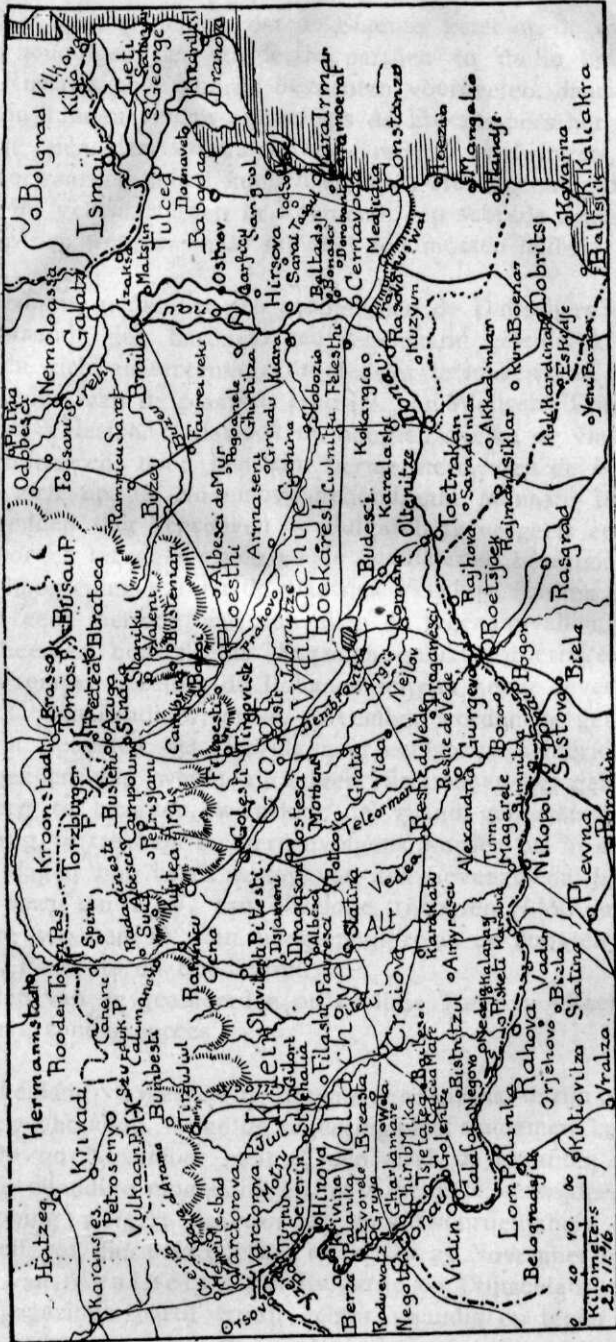
vleugel ingezet. Wel gelukt het op 2 December den bij Boekarest strijdenden Roemenen in samenwerking met bedoelde Russische afdeeling den vijand weder over den Nejlov te werpen en Comana te hernemen, maar dit succes wordt te niet gedaan door de doorbreking van den bij Galesta stelling genomen hebbenden Roemeenschen rechtervleugel door de troepen van Kühne, die tot Gaesti weten door te dringen. Het plan van de Roemenen om op hun rechtervleugel den vijand vast te houden en middelerwijl de tegen Boekarest ageerende troepen van generaal Koch te verslaan, valt hierdoor in duigen. Als nu verder blijkt, dat ook langs de Dambovistä eene vijandelijke colonne in opmarsch is, namelijk de colonne Morgen, welke zich den doorgang heeft geforceerd over den Törzburger-pas en Campolung, zien de Roemenen zich voor de keuze gesteld de vesting Boekarest te ont-ruimen en in Noord-Oostelijke richting een nieuwe lijn van weerstand in te richten, dan wel zich met de restanten van hun leger in Boekarest te laten opsluiten en van alle verbinding met de Russen te laten afsnijden. Zij kiezen het eerste en op 7 December wordt Boekarest zonder slag of stoot door de Centralen bezet. Dank zij door de Russen gedane tegenaanvallen vanuit de linie Falastocea-Coeni (O. van Comana) gelukt het den Roemenen, die bij Boekarest hebben gestreden, zich achter de Jalomitza terug te trekken. (Zie schets 3.)

Inmiddels heeft de Roemeensche bezetting van den Predeal-pas zich op 6 December, onder den druk van het 9e Duitsch-Oostenrijksche leger, dat in snelle marschen den spoorweg Boekarest—Ploesti—Campina nadert, genoodzaakt gezien de stellingen te onruimen, welke zij benoorden Sinaia bezet hield. Het gelukt haar echter niet meer aan de dreigende afsnijding te ontkomen en op 9 December wordt zij door het 9e Duitsch-Oostenrijksche leger nagenoeg geheel vernietigd.

De dappere verdedigers van het Orsova-access is het niet beter gegaan. Zooals wij zagen werden zij door het oprukken der vijandelijke legers langs het Motru- en Jiuldal van hunne verbindingen afgesneden. Na nog getracht te hebben tegen de flanken van den vijand te ageeren, wat tengevolge van de al te ongelijke sterkteverhoudingen geen succes opleverde, en na bij den mond van de Alt heldhaftig te hebben stand gehouden, zagen zij na vier weken lang door de brigade von Szivo te zijn achtervolgd, zich genoodzaakt de wapens neer te leggen. 8000 man en zes batterijen vielen den vijand daarbij in handen.

Dank zij de, hier in het kort geschetste, schitterende operatiën wisten de Centralen het Roemeensche leger een totaal verlies van \pm 300.000 man toe te brengen, een gebied te bezetten van ongeveer de helft van de totale oppervlakte van het Koninkrijk Roemenië en hun front te verkorten van 700 tot \pm 100 KM. Rijke voorraden graan, petroleum en oorlogsbenoodigdheden vielen hun daarbij in handen.

Voor de geallieerden is deze gang van zaken een ernstige tegenslag. Beslissend voor het einde van den oorlog is hij echter niet, aangezien

Schets 3.

niet wel is aan te nemen, dat de Entente, gelet op de wederzijdsche sterkteverhoudingen der strijdende partijen en de in het afgelopen jaar in Rusland en Frankrijk bevochten voordeelen, daarin eene aanleiding zou kunnen vinden om, zooals de Entente-pers het uitdrukt, „er van af te zien den Centralen een vrede af te dwingen, waarin zij hunne voorwaarden zullen kunnen stellen”. Het is echter duidelijk, dat zij door de gebeurtenissen in Roemenië een schrede achteruit hebben gedaan op den weg, die naar dit doel zou moeten leiden.

In Macedonië gelukt het den geallieerden de Duitschers en Bulgaren niettegenstaande den hardnekkigen tegenstand geleidelijk achteruit te dringen en zich achtereenvolgens meester te maken van den bergrug bij de Aukuke, van de plaatsen Iven (N. van Weliseli), Tsinjel, Kabjani, Porodin en Velesina. Nadat ook de hoogten, welke de vlakte van Monastir domineeren, door hen zijn vermeesterd, zien de Duitschers en Bulgaren zich op 18 November genoodzaakt Monastir te ontruimen. Den volgenden dag beproeven de Bulgaren te vergeefs een tegenaanval; zij worden teruggeworpen en de geallieerden bezetten ten N. van Monastir hoogtepunt 821 en de plaatsjes Verklina, Karana en Dorizani. Nu volgt eene periode van aanvallen en tegenaanvallen, waarbij het den geallieerden nog slechts langzaam gelukt vorderingen te maken. Op 22 November bezetten de Italianen na een hevig gevecht de hoogten ten Z. van Bradinol; op 23 November worden de geallieerden in het terrein beoosten het Ochrida-meer eenigszins achteruitgedrongen. Den volgenden dag weten zij echter Mizopoli en het gebied om den Priesterberg te bezetten, waardoor de vijand genoodzaakt wordt op Debra terug te trekken. Achtereenvolgens worden nu in den loop der volgende dagen nog bezet de top van den Cevenatsena, hoogtepunten 2220 en 2227 ten Z.W. van Nizelope, 1050 ten N.W. van Monastir, een hooge top ten O. van hoogtepunt 1050, de hoogten ten N. van Groenista, Paravolo en Boedimirci.

Aanvallen van de geallieerden op de linie Tarnova—Rachtini bleven tot dusverre zonder succes.

In Griekenland vermeende de Entente genoodzaakt te zijn tegenover de twijfelachtige houding, welke de regeering bleef aannemen, krachtig op te treden. Op 20 November stelt zij den eisch de gezanten van de aan de Entente vijandige mogendheden uit Athene te verwijderen en gaat, als de koning weigert daarvan de verantwoordelijkheid op zich te nemen, zelf tot die verwijdering over. Op 25 November verklaart de regeering van Venizelos aan Bulgarije en Duitschland den oorlog. De koningsgezinde partij treedt echter vijandig op tegen de Venizelisten en schroomt niet op 4 December tegenover de te Athene aanwezige troepen der geallieerden de wapens op te vatten, waarbij aan weerszijden verscheidene dooden vallen. Vermoedelijk zullen de geallieerden thans niet rusten voordat zij der Grieksche regeering

absolute waarborgen hebben afgedwongen tegen eene herhaling van dergelijke feitelijkheden.

DE ANDERE FRONTEN.

In Armenië en Perzië blijft de toestand vrijwel stationair. Tegenover enkele voordeelen door de Russen behaald op enkele frontgedeelten, staan weer Turksche successen in andere streken. Van ingrijpenden aard zijn zij echter nergens, zoodat wij ons tot eene bloote opsomming kunnen bepalen:

Russisch succes op 16 November bij Kozas Djanelor ten Z. van Sultanabad, op 24 November bij Sjarafchan en op 27 November aan de Karasoe. Daarentegen bezetten de Turken eind November de plaatsen Adramede en Kosjitsjeogli in de Wan-streek en herwinnen zij eind November weer eenig terrein in de richting van Sultanabad (150 KM ten Z.O. van Hamadan).

In Oost-Afrika doen de Duitschers in de eerste November-week een aanval op de Engelsche post Malangali. De bezetting weet zich zolang staande te houden, dat ontzet komt opdagen van de Rohudje-rivier, waarna de Duitschers met vereende krachten worden aangevallen en verstrooid.

In Egypte gelukt het aan eene afdeeling van het Egyptische leger uit het garnizoen El Tasher den opstandelingen onder den ex-sultan Ali Dinar bij Sugai gevoelige verliezen toe te brengen. Ali Dinar sneuvelt bij deze gelegenheid.

d'A.

Naschrift der Redactie.

De tegenwoordige schrijver der overzichten „De Grootte Europeesche Krijg van 1914—1917”, de Heer d'A., zal, tot ons leedwezen, de pen neerleggen. Wij betuigen hem zijn dank voor hetgeen hij voor ons Maandblad deed.

De overzichten zullen worden voortgezet.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 31 December 1916.)

NEDERLAND. In antwoord op de vertoogen der Nederlandsche regeering heeft de Duitsche regeering zich bereid verklaard om, zonder procedure vóór het Prijzenhof, eene schadevergoeding uit te keeren voor de Blommersdijk en het gedeelte der lading, dat aan de regeering toebehoorde, terwijl slechts het overige deel der lading aan de beoordeeling van het Prijzenhof zal worden onderworpen. Daar het schip Kirkwall moest aandoen, was de clause „aan order” de oorzaak van de torpedeering.

De Koningin-Regentes is vrijgelaten.

De Minister van Buitenlandsche Zaken heeft op eene schriftelijke vraag in de Tweede Kamer de mededeeling gepubliceerd, die door den Belgischen Minister van Buitenlandsche Zaken aan Hr. Ms. Gezant te Håvre is gedaan over het standpunt der Belgische regeering ten opzichte van het streven der Belgische annexionisten. De Belgische regeering aarzelde niet te herhalen, „dat zij alle drijverij die aantasting van de integriteit van het Nederlandsch grondgebied mocht beoogen, ten sterkste afkeurde”. De Nieuwe Courant merkte hierbij op: „En ook de verwikkelingen, die buitenlandsche pogingen tot „regeling” van het Scheldenvraagstuk ons kunnen (niet moeten) berokkenen, blijven in het uitzicht, al zijn wij er thans zeker van, dat het d r i j v e n (de spatieëring is dezerzijds aangebracht) om zulk eene regeling met afstand van Nederlandsch territoir gepaard te doen, bij de regeering te Håvre slechts afkeuring vindt”. Het Handelsblad zegt: „Een geheel afdoende uitspraak van Håvre hebben wij niet, maar, tenzij men zou willen aannemen dat men daarginds opzettelijk niet den meest onbetwifelbaren vorm kiest, moet men verzuimen, dat de bedoeling der Belgische regeering geene verborgen schuilhoeken heeft, te meer omdat de laatste verklaring officieel is. En het is ondenkbaar, dat er in het rechtstreeksch verkeer tusschen de regeeringen van België en Nederland misleiding zou kunnen zijn.”

In de Vaderlandsche club heeft Dr. Colenbrander uiteengezet, hoezeer Nederland gewicht moet hechten aan het bezit van Zeeuwsch-Vlaanderen en den Scheldemonde. Eene brochure over dit onderwerp van den Heer J. H. Deibel is door deze club uitgegeven.

De Nederlandsch regeering acht de wegvoering van Belgische arbeiders uit het bezette gebied in strijd met de vierde Haagsche conventie van 1907 en zij heeft dat de Duitsche regeering medegedeeld en in het bij-

zonder aangedrongen op terugzending van die Belgen, die indertijd na zekere beloften van het Duitsche bestuur uit Nederland naar België zijn teruggekeerd. De Temps noemt de positie van Nederland in verband met de overeenkomstige protesten van den Paus, Washington en Zwitserland, bijzonder hachelijk, omdat in 1914 en 1915 de gemeentelijke overheid van Nederlandsche steden, al te lichtvaardig vertrouwend op de beloften der Duitschers, den terugkeer van vele Belgen naar de bezette provincies aangemoedigd heeft. De Figaro heeft een artikel overgenomen uit de „Cri de Paris”, getiteld „Pour les Hollandais”, waarin gewaarschuwd wordt tegen de plannen van Duitsche zijde om tegen het voorjaar onder zeker voorwendsel en onder het motto „Mir nichts, dir nichts” de oorlog op ons gebied over te brengen. Waar dergelijke berichten vermoedelijk volkomen uit de lucht zijn gegrepen, verdienen zij toch vermelding, omdat zij een kijk geven op de verderfelijke wijze, waarop de pers kan agiteeren.

De Telegraaf berichtte 15 December: „De onderhandelingen met Engeland over den kolenaanvoer uit dat land zijn nog niet beëindigd, doch er is alle kans, dat eene voor ons gunstige oplossing gevonden wordt.”

Een wetsontwerp is ingediend, waarbij voor 1917 80 miljoen gulden worden aangevraagd voor de beschikbaarstelling van goedkoopere levensmiddelen.

Volgens de Economische statistische Berichten zijn de voorteekenen voor het welslagen van de jaarbeurs van 26 Februari—10 Maart 1917 te Utrecht zeer gunstig. Het aantal deelnemende fabrikanten bedraagt reeds meer dan 625.

De Kapitein ter Zee Dunlop, belast met eene maritieme zending naar Londen, is half December naar zijne bestemming vertrokken.

De Nordd. Allgem. Zeitung beweert, dat de kolennood in Nederland een gevolg is van gebrek aan rollend materieel. De verzorging van Nederland met kolen uit Duitschland, zegt het blad, zou waarschijnlijk aanmerkelijk verbeteren, indien Nederland er toe kon besluiten, de kolen zelf af te halen in al die gevallen, waar het vervoer te water niet mogelijk is.

Blijkens mededeelingen van Hr. Ms. gezanten te Londen en te Parijs hebben de Britsche en Fransche regeeringen, naar aanleiding van een verhoogde Nederlandsche regeering, hare leedbetuiging aangeboden voor de beschieting, waaraan Hr. Ms. onderzeeboot K 1 heeft blootgestaan van de zijde van een Fransch patrouille-vaartuig en een Britschen hulpkruiser, resp. in de nabijheid van het eiland Ouessant en in de Middellandsche Zee.

In de memorie van antwoord op het verslag betreffende het wetsontwerp tot goedkeuring van de op 26 Mei 1916 te 's Gravenhage onderteekende verklaring tot afschaffing van de Nederlandsche capitulaties in de Fransche zône van Marokko, herhalen de ministers van buitenlandsche zaken, van justitie en van landbouw, dat de positie van

de Nederlandsche regeering tegenover een eventueel verzoek der Turksche regeering, om toe te stemmen in de afschaffing van de Nederlandsche capitulaties in Turkije, in geenerlei opzicht beïnvloed worden door de totstandkoming van de verklaring van 4 November 1911, tusschen Frankrijk en Duitschland.

De regeering heeft een Oranjeboek uitgegeven, loopende van Juli—December 1916.

BELGIË. De Engelsche, Fransche, Russische en Italiaansche regeeringen hebben eene verklaring openbaar gemaakt, waarin zij zich verenigen met het protest der Belgische regeering tegen het wegvoeren van burgers uit het bezette gebied naar Duitschland.

Zij meenen aan de wereld te moeten verkondigen, dat het ondersteuningswerk door de onzijdigen nu sinds twee jaren opgebouwd, welhaast zijn grondslag zal gaan verliezen en dreigt te mislukken.

Kardinaal Mercier heeft een tweede protest gericht tot den gouverneur generaal von Bissing.

Volgens het Office Belge zou de Deutsche sociaal-democraat Scheidemann h. t. l. onomwonden hebben verklaard dat het wegvoeren der burgerbevolking een onbetwistbaar militair karakter draagt.

Bij de vraag, wie eigenlijk de schuldige is, die de Belgen indertijd heeft aangeraden om naar hun vaderland terug te keeren, zegt de Belgische socialist:

„Hoe komt het, dat hier in Holland door de Belgische autoriteit, Belgen, na raadpleging aangemaand zijn terug naar Antwerpen te keeren?

Hoe komt het, dat de Belgische vluchtelingen in Frankrijk, behoorende tot een openbaar bestuur, bij uitsluiting der bedienden van de departementen van Oorlog en Spoorwegen, verplicht zijn terug te keeren, zelfs in zoover dat de reiskosten gedeeltelijk vergoed worden?”

Ook de Belgische regeering heeft eene z.g. Zwarte lijst gepubliceerd.

Brussel en omgeving zijn door de Deutsche overheid tot Vlaamsche gemeenten verklaard.

De in Parijs verschijnende Belgische bladen hebben geprotesteerd tegen de strenge Fransche censuur.

Volgens de Moniteur worden met 1 Februari 1917 voor militairen dienst opgeroepen: 1°. alle ongehuwden geboren tusschen 30 Juni 1876 en 1 Juli 1885, 2°. alle gehuwden geboren tusschen 30 Juni 1886 en 1 Juni 1895.

DUITSCHLAND. Het oorlogsdoel mag in de pers behandeld worden; zij laat zich niet onbetuigd. Kölnische Volkszeitung eischt Antwerpen, Zeebrugge en Ostende op, Frankfurter Volkszeitung uit zich in gelijken geest, de Kölnische Zeitung wenscht een afgerond koloniaal bezit en zegt verder: „De onlangs uitgesproken toezegging van den Rijkskanselier, dat er toestanden behooren te worden geschapen, die recht doen aan de vrije ontwikkeling van alle volken, ook de kleine, kan en mag

natuurlijk niet beteekenen, dat wij naar het herstel der staten, die zich vijandig tegenover ons hebben geplaatst, zooals België, Servië, Montenegro en Roemenië, streven. Slechts de nationaliteiten, die ons vriendschappelijk gezind zijn, en zich ook in de toekomst bij ons willen aansluiten, kunnen er staat op maken, dat wij hunne belangen bevorderen." Weser Zeitung wenscht Luik en omgeving te annexeren en het grondbezit aldaar binnen 10 jaar ten algemeene nutte in Duitsche handen te doen overgaan; de centrumafgevaardigde Dr. Jaeger wil Luik en Luxemburg inlijven, benevens het ertsrijke gebied van Fransch Lotharingen; George Gotheim, lid van den Rijksdag bepleit daarentegen in het Berliner Tageblatt hoogstens militaire bezetting der Belgische Maasvestingen, van politieke of economische annexatie wil hij niets weten. De nationaal-liberale partij in den Rijksdag stelt in eene broche de volgende oorlogsdoel-einden op: 1°. inlijving van de stad en de streek om Belfort, van het bekken van Briey en van Longwy; 2°. Duitschland behoudt zich het recht voor België en Luxemburg militair te bezetten, die in economische en politiek opzicht van dat rijk afhankelijk zullen zijn; 3°. vrijheid van de zee; met dat doel moet Duitschland steunpunten voor zijn vloot en kolonstations aan de groote wegen in de wereldzeeën krijgen; 4°. erkenning van het koninkrijk Polen, dat door Duitsche troepen militair bezet zal worden; 5°. inlijving van Lithauen en Koerland; 6°. oprichting van een Groot-Bulgarije; 7°. inlijving van het gebied tusschen Bulgarije en Oostenrijk-Hongarije; 8°. vereeniging van Armenië en Egypte met Turkije.

Het wetsontwerp op den arbeidsplicht is met bijna algemeene stemmen aangenomen. De Ententepers uitte, naar aanleiding van deze buitengewone krachtsinspanning, een waarschuwend woord.

De Bondsraad heeft 29 November het wetsontwerp over den staat van beleg en de verzekerde bewaring goedgekeurd.

De Keizer heeft uit dank voor het beleid der operatiën in Roemenië aan von H i n d e n b u r g het Grootkruis van het IJzeren Kruis verleend.

Niet onverwacht in haar wezen, doch wel in haar vorm kwam 12 December de bereidverklaring van de Centrale mogendheden om vredesonderhandelingen aan te knooien. De kans op vrede is — gezien het antwoord der Entente — er niet op verbeterd.

Dat de Ententepers het voorstel unaniem als een politiek-militaire list beschouwde, is onjuist. Gematigde bladen, o.a. de Manchester Guardian, achtten wel degelijk gronden aanwezig, dat de Centrale mogendheden oprechte vredesbedoelingen hebben. Toch moet worden erkend, dat het oordeel der Ententepers over het algemeen niet gunstig was. Men moet zich in de neutrale landen op een oorlog tot het uiterste voorbereiden, waarvan eenerzijds eene verscherpte duikbootenactie, anderzijds eene verscherpte blokkade het gevolg kan zijn. De positie der neutrale staten wordt dan ontegenzeggelijk moeilijker.

De nota der Centrale mogendheden, aan de vertegenwoordigers der neutrale landen overhandigd, volgt hieronder in haar geheel.

„De vreeselijkste strijd, dien de geschiedenis ooit heeft gezien, woedt sedert bijna 2¹/₂ jaar in een groot deel der wereld. Deze ramp, die de band van gemeenschappelijke, duizendjarige beschaving niet heeft kunnen verhinderen, treft de menschheid in haar kostbaarste bezit. Zij dreigt den geestelijken en stoffelijken vooruitgang, die bij het begin der 20e eeuw de trots van Europa was, te vernietigen.

Duitschland en zijne bondgenooten Oostenrijk-Hongarije, Bulgarije, Turkije hebben in dezen strijd hunne onoverwinnelijke kracht bewezen, en op een in getalsterkte veel krachtiger vijand, groote overwinningen behaald. Onveranderlijk houden hunne linies stand tegen de herhaalde aanvallen van de legers hunner tegenstanders. De jongste stormloop op den Balkan is snel en zegevierend afgeslagen. De laatste gebeurtenissen bewijzen, dat hoe lang de oorlog ook moge duren, onze tegenstand niet gebroken kan worden, dat integendeel de geheele toestand de verwachting op verder succes rechtvaardigt.

Ter verdediging van hun bestaan en hunne nationale ontwikkelingsvrijheid zijn de vier verbonden mogendheden destijds gedwongen naar de wapens te grijpen. Ook de heldendaden hunner legers hebben daaraan niets veranderd; steeds hebben zij vastgehouden aan de overtuiging, dat hunne eigen rechten en gegronde aanspraken niet in strijd zijn met rechten van andere naties. Zij gaan er niet op uit hunne tegenstanders te vernietigen of neer te werpen.

Gedragen door het bewustzijn van hunne militaire en economische kracht zijn zij bereid den hun opgedrongen oorlog zoo noodig tot het uiterste voort te zetten; maar tevens zijn zij bezielde door den wensch verder bloedvergieten te voorkomen en aan de gruwelen van den oorlog een einde te maken. Daarom stellen de vier verbonden mogendheden voor, spoedig tot vredesonderhandelingen saam te komen. De voorstellen, die zij voor deze onderhandelingen doen en die er op berekend zijn de eer, het bestaan en de ontwikkelingsvrijheid hunner volken te verzekeren, vormen naar hunne overtuiging een geschikt grondslag voor het herstel van een duurzamen vrede. Indien, ondanks dit aanbod om vrede en verzoening tot stand te brengen, de strijd mocht voortduren, zijn de vier verbonden mogendheden besloten, hem tot het zegevierend einde voort te zetten. Zij weigeren echter plechtig iedere verantwoordelijkheid daarvoor voor de menschheid en de geschiedenis.

De K.K. Regeering heeft de eer die mededeeling voor verdere overbrenging ter kennis van Uwe Excellentie te brengen, met verzoek die aan Uwe regeering te willen doorzenden.”

Op de tusschenkomst van den Paus is bij afzonderlijke nota een beroep gedaan.

Gelijktijdig met deze verklaring zijn legerbevelen uitgevaardigd, waarbij een beroep wordt gedaan op de soldaten om met de overwinning voort te gaan en den vijand te verslaan.

In den Rijksdag was besloten over de verklaring der regeering niet in debat te treden. De Deutsche liberale pers begroette in het algemeen

de vredespingingen met groote vreugde; conservatieve bladen nemen een zeer gereserveerde houding aan.

De Deutschland is behouden teruggekeerd.

In haar antwoord aan Washington in zake het protest over de afvoering der Belgische burgers naar Duitschland betoogt de Deutsche regering, dat dit geschiedt in verband met art. 43 van het Haagsche reglement om de openbare orde in België te handhaven.

De Amerikaansche gezant Gerard is te Berlijn teruggekeerd.

OOSTENRIJK-HONGARIJE. De kroning van Koning Karel heeft 30 December te Buda-Pest plaats gehad; voor de beide huizen der Oostenrijksche Volksvertegenwoordiging behoeft de nieuwe Keizer volgens de grondwet slechts een eed af te leggen.

4 December heeft de nieuwe Keizer het Opperbevel over leger en vloot aanvaard.

Het ministerie von Koerber is plotseling afgetreden. Gedeeltelijk zou dit in verband staan met het handelsvergelijk met Hongarije. Volgens de Neue Freie Presse zou de Hongaarsche regeering inderdaad den stoot hebben gegeven tot den val van het kabinet von Koerber. Zij heeft het vraagstuk van het staatkundig vergelijk op den voorgrond gebracht door bij het parlement een wetsontwerp in te dienen tot opzegging van de handelsverdragen met Duitschland en Zwitserland tegen 31 Dec. 1917. Daar volgens het thans geldende vergelijk die opzegging gelijktijdig door Oostenrijk en Hongarije moest geschieden, gaf de Hongaarsche regeering hiermede te kennen, dat zij onverwijld wijziging van de bepalingen wilde doorzetten.

Verder zou de val van von Koerber het gevolg zijn van de politiek der Deutsche partijen, die van eene constitutioneele oplossing voor meerdere vrijheid der Tsjechen niets wilden weten. Zij eischten verder invoering van autonomie in Galicië, voordat het Parlement zou worden bijeengeroepen, om zodoende de positie der Deutsche partijen te versterken.

Von Spitzmüller werd met de vorming van een nieuw ministerie belast, doch kon hierin niet slagen. Daarna is Graaf Clam Martinitz bij den Keizer ontboden. Hij is Tsjech van geboorte, groote aanhanger van het Habsburgsche huis en was Minister van landbouw in het Kabinet von Koerber.

Uit alles blijkt, dat de jonge Keizer schijnt te willen medegaan in eenen nieuwen koers, om aan de eischen van Hongarije zooveel mogelijk tegemoet te komen en in Oostenrijk de belangen der niet Deutsche partijen meer te steunen.

In Hongarije is een Voedings-dictator benoemd.

11 December is eene economische conferentie van Duitschland en Oostenrijk-Hongarije te Buda-Pest bijeengekomen.

De nieuw benoemde gezant in de Vereenigde Staten Tamowski wacht nog steeds op een vrijgeleide.

Burian is als Minister van Buitenlandsche Zaken afgetreden en vervangen door Graaf Czermin. Burian is thans Minister van Financiën. Men brengt deze persoonswisseling in verband met de economische verhouding van de Monarchie tot Duitschland; op de buitenlandsche politiek zou deze wijziging geen invloed hebben.

ITALIË. Eenig nieuws heeft de rede van Boselli begin December bij de heropening der Kamer wel gebracht. Over Griekenland sprekende zeide hij:

Het ligt niet in onze bedoeling en in ons stelsel — en wij zijn het hierin volkomen eens met onze bondgenooten — om eene bevolking, die den oorlog weigert, daartoe te dwingen; doch wij mogen eischen, dat het haar ten eenenmale verboden zal zijn om rechtstreeks of zijdelings hulp te bieden aan onze vijanden. Het optreden der bondgenooten in Griekenland had dan ook ten doel binnenlandsche botsingen, waartoe de Venizelistische beweging zou kunnen leiden, te voorkomen. Tot dat doel zijn door de bondgenooten krachtdadige maatregelen getroffen, waarvan de politieke strekking geenszins is om toevallige anti-dynastieke bewegingen in Griekenland te verwekken of te begunstigen.

Bij de Russische aanspraken op Konstantipol verklaarde hij:

In het voorjaar van 1915, vóór onze intree in den oorlog, hebben Frankrijk en Engeland aan Rusland hun volkomen instemming betuigd, dat in het toekomstige vredesverdrag aan Rusland Konstantinopel met behoorlijke waarborgen voor de vrijheid van de zeeëngten zou worden toegewezen. Wij hebben ons daarna vereenigd met deze verklaring, welke de gemeenschappelijke erkenning van de eeuwenoude aanspraken van onzen dapperen bondgenoot bekrachtigt.

Uit de rede mag verder worden opgemaakt, dat de Entente de Italiaansche heerschappij der Adriatische zee met de rechten op Dalmatië erkent en het evenwicht in het Oosten der Middellandsche Zee, een der hoofdoorwaarden van de Italiaansche politiek, verzekert. In dat verband wees hij op het nut van de expeditie naar Saloniki. De vredesmotie der z.g. officieele sociaal-democraten werd met 293 tegen 47 stemmen overeenkomstig het voorstel der regeering voor 6 maanden verdaagd. Als slot der openingsdebatten is eene motie van vertrouwen in de regeering met 376 tegen 45 stemmen aangenomen.

Er uit zich in de pers een niet te miskennen poging om te waarschuwen tegen het Duitsche gevaar, d. w. z. het naderende Duitsche offensief tegen Italië. Of dit opzettelijk gebeurt om aan den steeds sterker wordenden drang der Entente tot gemeenschappelijke actie te ontkomen, dan wel inderdaad te recht wordt gevreesd, is vooralsnog niet uit te maken.

Een feit is het, dat Italië op militair gebied nog lang niet zooveel gepresteerd heeft als zijne bondgenooten, zoodat door de vorming van eene gemeenschappelijke strategische reserve een groot aantal Italiaansche troepen elders zouden worden gebruikt.

Ook in Italië wordt het kolengebrek nijpend en worden verbodsdagen voor het gebruik van vleesch ingevoerd. In arbeiders-centra komen werkstakingen voor. Tot Juni 1917 zou met eenige zorg in de graan-behoefte kunnen worden voorzien.

Men verwacht ingrijpende veranderingen in de regeering. Evenals in Frankrijk en Engeland zou het aantal verantwoordelijke Ministers worden ingekrompen door de samenstelling van een oorlogsraad; ook wordt bij enkele Kamergroepen propaganda gemaakt voor algemeene arbeidsplicht.

In de Italiaansche Kamer is de nota der Centralen vrij ongunstig ontvangen, Sonnino sprak over de toon van pocherij en het gebrek aan ernst, die de nota van de vijanden kenmerkt. De geheimzinnige voorwaarden, welke de Centrale rijken beweren later kenbaar te zullen maken, met het doel het bestaan, de eer en de vrije ontwikkeling van „hun” volken te waarborgen, boezemen geen vertrouwen in.

Hij deed ten slotte een beroep op de Kamer om geen moties aan te nemen, die het der regeering onmogelijk zouden maken in volle over-eenstemming te handelen met de bondgenooten.

FRANKRIJK. De Oud-President Fallières is benoemd tot voorzitter eener commissie, die zal hebben na te gaan, welke bezuinigingen over het algemeen mogelijk zijn en van staatswege kunnen worden geregeld.

De geheime zittingen van de Kamer zijn voor de Regeering gunstig verlopen. De motie van vertrouwen, die aan het einde der geheime zitting met 344 tegen 160 stemmen werd aangenomen, gaf eene opsomming van de wijzigingen, die de regeering zou invoeren en sloot opnieuw met de verklaring „de lutter jusqu'à la victoire définitive avec une énergie redoublée”. Een 39-tal interpellaties waren ingediend, handelende over de volgende groepen:

1. de Oostersche kwestie,
2. de zeeoorlog,
3. het materieel,
4. de legersterkte,
5. de bevelvoering,
6. de economische en financieele toestand.

Als gevolg van deze interpellaties heeft de Regeering er in toegestemd de bevelvoering te wijzigen, door een algemeenen oorlogsraad der Entente in het leven te roepen en de bevelvoering in Frankrijk in andere handen te doen overgaan. Generaal Nivelle is benoemd tot Opperbevelhebber der legers in het Noorden en Noordoosten. Volgens de Echo de Paris zijn de Generaals de Castelnau en Tal belast met het bevel over de legergroepen in het Noorden en in het Oosten.

Generaal Dupont zou verder benoemd zijn tot opvolger van de Castelnau als chef van den Generalen Staf van Generaal Nivelle. Wat van deze debatten is uitgelekt, staft wederom onze meening, dat het op sterkte houden der Fransche organisatie de krachten van het

volk te boven gaat. Frankrijk zou reeds $\frac{1}{6}$ van zijne bevolking hebben gemobiliseerd, tegen Engeland $\frac{1}{10}$, Italië $\frac{1}{11}$ en Rusland $\frac{1}{2}$.

In de „Echo de Paris” stelt Paul Escudier, député de Paris voor, om alle vreemdelingen weg te zenden of in te lijven.

Het ministerie is naar aanleiding der Kamerdebatten gewijzigd. Generaal Lyautéy is belast met het Departement van Oorlog, ter vervanging van Roques, en als gouverneur in Marokko opgevolgd door Generaal Gouraud. Voorts is er eene technische leiding in het leven geroepen voor mijnen en koopvaardij en is een oorlogscomité gevormd, waarin Briand en de ministers van financiën, oorlog, marine en bewapening zitting zullen hebben. Generaal Joffre, benoemd tot Maarschalk van Frankrijk, zal de vergadering van dat comité bijwonen als technisch adviseur. Alleen Lyautéy is in dezen raad als minister nieuw, Clementel is belast met de leiding van het nieuwe departement van „Economie Nationale”, eene samensmelting van Landbouw, Handel en Industrie. Van veel beteekenis is de taak van Herriot, minister van vervoer, een tak van dienst, waarover den laatsten tijd zeer ernstige klachten werden gehoord. Claveille blijft als ondersecretaris en deskundige met de controle op het vervoer belast. Denys Cochin is benoemd tot onder-minister van blokkade. Met 314 tegen 165 stemmen en 4 onthoudingen is eene motie van vertrouwen in de nieuwe regeering aangenomen.

Athenę wordt in de pers als een „guet-apens” beschouwd; de censuur maakte de lezenswaardige artikelen wit. Algemeen acht men het wegzenden van Admiraal Fournet een gevolg van te zwak optreden (wellicht viel hij als zondebok voor een gedeeltelijk mislukte politiek der regeering). Hij is opgevolgd door Admiraal Gauchet.

De Duitsche vredesvoorstellen zijn in de pers met wantrouwen begroet. In eene bezielende rede zeide Briand onder meer: „Pas op, wees op Uwe hoede. Ik zou U mijne indrukken niet mededeelen, indien het niet mijn plicht was het land tegen deze manoeuvre te waarschuwen. Vanaf deze tribune heb ik het recht te zeggen: Wij hebben hier met eene manoeuvre te doen, met een poging om verdeeldheid onder de geallieerden te stichten, de gewetens te vertroebelen en de volkeren te demoraliseeren. De Fransche republiek zal zich in eene dergelijke omstandigheid niet minder gedragen dan destijds de Nationale Conventie.”

In den Senaat bevestigde hij, hetgeen hij in de Kamer op de eerste geruchten gemeend had te moeten zeggen. In het gemeenschappelijk antwoord, zoo verklaarde hij, zal duidelijk worden uiteengezet, dat het onmogelijk is het voorstel der Centrale Rijken voor ernst op te nemen.

30 December seinde Havas het volgende verkorte antwoord der Entente op de vredesvoorstellen der middenrijken. De geheele nota is te lang voor dit overzicht.

De regeeringen van België, Frankrijk, Groot-Brittanje, Italië, Japan, Montenegro, Portugal, Roemenië, Rusland en Servië, vereenigd ter verdediging van de vrijheid der volken, getrouw aan de overeenkomst om

niet afzonderlijk de wapens neer te leggen. hebben besloten gezamenlijk de zoogenaamde vredesvoorstellen, van de zijde der vijandelijke regeeringen tot hen gericht te beantwoorden.

Het antwoord richt zich in de eerste plaats tegen twee punten van de vijandelijke nota, die op de geallieerden de verantwoordelijkheid voor den oorlog tracht te schuiven en de overwinning van de Centralen verkondigt.

Deze nota is gegrond op een stelselmatige miskenning van het karakter van den strijd in het verleden, het heden en de toekomst.

Wat het verleden betreft ignoreert de Duitsche nota de feiten, die bewijzen, dat Duitschland en Oostenrijk-Hongarije dezen oorlog hebben gewild, uitgelokt en verklaard. Ter vredesconferentie in Den Haag was het de Duitsche afgevaardigde, die elk voorstel tot ontwapening weigerde, in Juli 1914 was het Oostenrijk-Hongarije, dat, na Servië een ongehoord ultimatum te hebben toegezonden, het den oorlog verklaarde, ondanks de onmiddellijk verkregen voldoening. De middenrijken hebben toen alle pogingen, door de Entente in het werk gesteld om aan het locale geschil een vreedzame oplossing te geven, van de hand gewezen, t. w. het voorstel van Engeland om een conferentie bijeen te roepen, dat van Frankrijk tot instelling van een internationale commissie, het door den tsaar van Rusland aan den Duitschen keizer kenbaar gemaakte verlangen naar scheidsrechterlijke beslissing, de gedachtenwisseling tusschen Rusland en Oostenrijk-Hongarije vlak voor het conflict uitbrak, al deze pogingen heeft Duitschland onbeantwoord gelaten of er geen gevolg aan gegeven.

België is overrompeld door het Rijk, dat zijn (België's) onzijdigheid had gewaarborgd en dat niet geschroomd heeft zelf te verklaren, dat verdragen vodjes papier zijn en nood geen wet kent.

De z.g. aanbiedingen van Duitschland zijn uitsluitend gebaseerd op de oorlogskaat van Europa, die slechts een uiterlijke en voorbijgaande voorstelling geeft van den toestand, doch die niet de uitdrukking is van de werkelijke wederzijdsche kracht der tegenstanders.

Als er vrede werd gesloten, uitgaande van die gegevens, zou hij enkel voordeelig zijn voor de aanvallers, die — na gedacht te hebben hun doel in twee maanden te zullen bereiken — na twee jaar bemerken, dat zij het nooit zullen bereiken. Voor de toekomst is het noodig, dat de vernielingen, die door de Duitsche oorlogsverklaring zijn veroorzaakt, en de ontelbare misdaden, die door Duitschland en zijn bondgenooten zijn begaan, worden geboet, dat vergoeding wordt gegeven, en dat er waarborgen worden gesteld.

Duitschland ontwijkt zoowel het een als het ander.

Het is in het volle besef van den ernst van hun besluit, maar ook van de eischen van het oogenblik, dat de regeeringen der geallieerden, onderling nauw verbonden en in volmaakte overeenstemming met hun volken. weigeren rekening te houden met een onoprecht voorstel, dat zonder bepaalde strekking is.

Opnieuw verklaren zij, dat er geen vrede mogelijk is, zoolang zij niet verzekerd zijn van het herstel der geschonden rechten en vrijheden, van de erkenning van het nationaliteitsbeginsel en het vrije bestaan van de kleine staten, zoolang het niet vaststaat, dat er een regeling zal tot stand komen, waardoor de oorzaken, die reeds zoolang de volken hadden bedreigd, voorgoed worden weggenomen, en die de eenige doeltreffende waarborgen kan geven voor de veiligheid der wereld.

De regeering heeft er in toegestemd de politieke censuur minder sterk toe te passen.

Er dreigt gebrek aan petroleum, olie en rubber.

Volgens de Lanterne zou 30% van het akkerland, wegens gebrek aan arbeidskrachten ongebruikt liggen.

Niet alleen de dood onder de soldaten, doch ook andere indirecte oorzaken van den oorlog bedreigen het Fransche ras. De steeds toenemende arbeid van vrouwen en meisjes in de fabrieken, heeft een hoogst ongunstigen invloed op het geboortecijfer, terwijl ook venerische ziekten gevaarlijk voortwoekeren.

ENGELAND. Juist vóór de vredesnota der Centralen is in Engeland een krachtiger oorlogsministerie gevormd onder Lloyd George. Deze drong aan op een klein oorlogskabinet, waar Asquith als premier niet in zou worden opgenomen. Het coalitieministerie zou niet voortvarend genoeg zijn geweest. Asquith kon zich hier niet mede vereenigen. De hoofdaanval, geleid door de Northcliffe-pers, richtte zich voornamelijk tegen hem en Grey. Als onmiddellijke oorzaak wordt algemeen de tegenslag in Roemenië aangenomen en het ongunstige rapport over de Dardanellen-expeditie.

In het nieuwe ministerie, thans in hoofdzaak Unionist, aangevuld met enkele liberalen en 3 leden van de arbeiderspartij, is een oorlogskabinet gevormd onder Lloyd George met Curzon, Henderson, Milner en Bonar Law; behalve de laatste als minister van financiën hebben de leden van het oorlogskabinet geen bepaalde portefeuille. Balfour is met Buitenlandsche Zaken belast, Derby oorlog, Carson marine. Robert Cecil is als blokkademinister in zijn ambt gehandhaafd en tevens onder-secretaris van Buitenlandsche Zaken. Nieuw zijn benoemd een levensmiddelencontroleur, een scheepscontroleur en een arbeidsminister; niet alle nieuwe ministers zijn lid van het Parlement, zooals vroeger gebruikelijk was. Wat Carson betreft, wordt verwezen naar den Militairen Spectator van 1915, blz. 768, naar aanleiding van zijn ontslag uit het vorig ministerie. Het te veel ontzien van de belangen der neutralen achtte hij niet in overeenstemming met het belang van Groot-Brittanje.

Of dit ministerie met minder welwillendheid de belangen der neutralen zal behandelen dan het voorgaande, zal nog moeten blijken. Verstandig is het althans met de kans rekening te houden. Balfour wordt echter

als zeer gematigd beschouwd, de Daily Mail schettert tenminste tegen deze benoeming.

In eene lange rede heeft Lloyd George het standpunt der Regeering uiteengezet en de nota der centralen besproken. Een welwillend tegemoetkomen blijkt daaruit niet; de vredesapostel van vroeger heeft eene oorlogszuchtige rede gehouden, die alleen de mogelijkheid tot onderhandelen niet ruw verwerpt. Enkele zinsneden mogen daaruit worden aangehaald:

„Het antwoord zal de Regeering in volle overeenstemming met onze dappere bondgenooten geven.”

„Het doet mij veel genoegen te kunnen verklaren, dat wij afzonderlijk en onafhankelijk van elkaar tot dezelfde conclusies zijn gekomen en ook dat Frankrijk en Rusland het eerst hebben geantwoord.”

„Wij hebben dezen oorlog voor een bepaald doel en wel een universeel doel aanvaard en de oorlog zal eindigen, wanneer dat doel met Gods hulp bereikt is. Ik hoop, dat hij voor dat oogenblik niet zal eindigen.”

„Onze voorwaarden zijn: algeheele schadeloosstelling, volledig herstel, doeltreffende waarborgen. Heeft de Duitsche kanselier eene enkele zinsnede gebezigd, waaruit blijkt, dat hij geneigd is zoo'n vrede te aanvaarden?”

„Deze nota en deze rede bewijzen, dat zij nog het A B C niet hebben geleerd van het ontzag voor de rechten van anderen. Zonder genoegdoening is een vrede onmogelijk.”

„Wij zullen derhalve wachten, tot wij weten welke voorwaarden en waarborgen de Duitsche regeering kan aanbieden.”

Komende tot eigen plannen verklaarde hij, dat alle hulpkrachten van het land zullen worden gemobiliseerd; de feiten waren ernstig, de blunder in Roemenië zou den oorlog verlengen, tegen Griekenland zou men eene beslissende actie beginnen, Venizelos zou worden erkend.

„Het departement van arbeid zou een voornaam aandeel hebben bij het helpen bij de mobilisatie van den arbeid voor oorlogsdoeleinden. Algemeene nationale dienstplicht, nog voor kort in de pers verworpen, bleek noodzakelijk.”

„De scheepvaart zou genationaliseerd worden in de ware beteekenis van het woord. Onbehoorlijke en buitensporige winsten van de scheepvaart zijn in oorlogstijd onduldbaar.”

„Het voedselvraagstuk was ongetwijfeld ernstig en zou nog ernstiger worden; de beschikbare oogst in de wereld is mislukt.”

Om deze reden is een levensmiddelencontroleur benoemd en werd een beroep gedaan op de natie om den toestand moedig onder de oogen te zien.

„Al wie er gelegenheid toe heeft, moet het als zijn plicht beschouwen tegenover den staat om voort te brengen en bij te dragen tot den algemeenen voorraad.”

Hij wees op de zeer drukkende lasten, hoopte de Iersche kwestie, die

in hoofdzaak op misverstand berustte, tot een goed einde te brengen, de zelfbesturende koloniën zouden meer in den vorm over den oorlog worden geraadpleegd door de bijeenroeping van eene Rijksoorlogsconferentie in Februari a.s., de politiek van het gemeenschappelijk front zou meer werkelijkheid moeten worden.

Asquith, thans leider der oppositie, verdedigde zich tegen de verwijten van slapheid, doch beloofde zijne medewerking aan de nieuw gevormde regering.

De nieuwe levensmiddelencontroleur overweegt de invoering van een verboden-vleeschdag, de rationeering van suiker, het gebruik van mais, gerst en haver voor het bakken van brood, een zuinig beheer van aardappelen en vermeerdering van den varkensstandaard. In de openbare eetgelegenheden zijn de maaltijden onmiddellijk vereenvoudigd.

De regering heeft een blauw boek uitgegeven over de behandeling der Armeniërs in het Turksche Rijk.

De organieke begrootingssterkte van het Engelsche leger is van 4 op 5 millioen man gebracht.

De kolencrisis in Wales is geëindigd met een ingrijpen der regering; de mijnen zijn onder staatscontrole gesteld.

Nog vóór de ministercrisis, en waarschijnlijk als gevolg van de critiek op de leiding van den Marinestaf uitgeoefend, is Jellicoe benoemd tot Eerste Lord van de Admiraliteit, ter vervanging van Sir Henry Jackson. Sir David Beatty, beschreven als de „brilliant young Admiral” is thans bevelhebber der vloot. Hij is 45 jaar. Het bevel en het beheer der vloot is thans, met Carson als minister, in voortvarende handen.

Een wetsontwerp is aangenomen, waardoor de zoogenaamde „Volunteer Regiments” in het legerverband kunnen worden opgenomen. Het aantal „volunteer” bataljons bedraagt reeds ongeveer 250. Zij hadden tot nu toe gedeeltelijk de taak overgenomen van het Royal Defence Corps en zullen mettertijd vermoedelijk belast worden met de Home Defence.

De bewapening van alle handelsvaartuigen is eene voorzorgsmaatregel, die tegen eene verscherpte duikbootenblokkade waarschijnlijk onontbeerlijk is. Met eenige ontstemming is in het Lagerhuis medegedeeld, dat Nederland het eenige neutrale land is, dat geweigerd heeft gewapende koopvaardij-schepen binnen zijn gebied toe te laten. Volgens Clarson kan de Britsche regering niet toestaan dat er enig verschil wordt gemaakt tusschen de rechten van ongewapende koopvaardij-schepen en van voor zelfverdediging bewapende koopvaardij-schepen.

Het aantal onder regeeringscontrole geplaatste munitie-fabrieken bedroeg einde November ruim 4500, in Canada reeds meer dan 600.

Wolff publiceerde een bericht uit Noorwegen, dat eene flesch gevonden is, waaruit zou blijken, dat de Hampshire met Kitchenier aan boord 5 Juni 1916 is getorpedeerd. Dit is nog nimmer openlijk medegedeeld.

Een nieuw crediet van £ 400 millioen is ingewilligd. De totale oorlogs-

kosten bedragen thans £ 3852 millioen. De uitgaven voor het dienstjaar 1916/17, oorspronkelijk geraamd op £ 1600 millioen, zijn op £ 1950 millioen gesteld. De dagelijksche uitgaven hebben reeds de £ 5 millioen overschreden. *Bonar Law* deelde mede, dat men niet moest hoopen om met de tot nu toe gevolgde dekkingswijze onbepaald te kunnen doorgaan.

De *Economist* acht drastische maatregelen noodzakelijk om in de geldbehoefte te voorzien; de oorlogswinstbelasting zou tot 100% moeten worden opgevoerd, verder hooge inkomsten- en verbruiksbelastingen.

In verband met de groote behoefte aan aanvulling zullen uit Canada geene organieke bataljons meer worden afgezonden, doch gewone aanvullingsdetachementen.

Het *Derby* systeem wordt in Australië ingevoerd.

De opstand in Darfur wordt als geëindigd beschouwd.

Steyn, de Oud-president van den Oranje-Vrijstaat is overleden.

Het aftreden van *Lord Sydenham* als voorzitter van den lucht-raad wordt beschouwd als een bewijs, dat de admiraliteit hare eischen op het gebied van luchtzaken heeft doorgedreven.

Generaal *Sir Douglas Hayg* is tot maarschalk bevorderd.

Graaf *Granville* gezantschapsraad te Parijs, is benoemd tot vertegenwoordiger van de Engelsche regeering bij de voorloopige regeering van Venizelos te Saloniki, met den titel van diplomatiek agent.

RUSLAND. Het is duidelijk, dat men in Rusland niets wil weten van een door Duitschland en Oostenrijk hersteld Polen. Pers en regeering uitten zich in denzelfden geest, dat dit een machtsmisbruik is met het uitsluitend doel om een half millioen soldaten te kunnen werven. De stamorganisatie van het Poolsche legioen bestond uit 3 Brigades, elk van 2 regimenten. In „*La France Militaire*” berekent Generaal *Bourelly*, dat in 3 of 4 maanden meer dan 1 millioen Polen door de Duitschers en Oostenrijkers zouden kunnen worden ingelijfd en geoefend.

De Russische regeering heeft het onwrikbaar besluit hernieuwd, twee jaren geleden door *Z. M. den Keizer* aangekondigd, om Polen zelfbestuur te geven. *Briand* en *Asquith* hebben telegrafisch hunne bijzondere instemming betuigd.

De diplomatieke vertegenwoordigers van Rusland hebben opdracht gekregen om aan de regeeringen, bij welke zij geaccrediteerd zijn, te verklaren, dat de Russische regeering de Duitsch-Oostenrijksche proclamatie van nul en geener waarde beschouwt en dat de inwoners gebonden blijven door den eed van trouw, die zij aan den Tsaar hebben gezworen.

Voorloopig wordt een raad van State in Polen ingesteld, bestaande uit 25 leden, benoemd door de Gouverneurs-Generaal van Duitschland en Oostenrijk-Hongarije, in de verhouding van 3:2, die tevens ieder een regeeringscommissaris afvaardigden, elk met twee plaatsvervangers. De Voorzitter draagt den naam van Kroon-maarschalk.

Uit de verklaringen van Minister *Bark*, half October afgelegd,

blijkt, dat in het 1e oorlogsjaar de totale oorlogskosten hebben bedragen 6087 millioen roebel, in het 2e oorlogsjaar 11640 millioen roebel, terwijl de totale uitgaven voor het jaar 1916 begroot worden op 12870 millioen roebel. De binnenlandsche leeningen brachten het 1e jaar 2882 millioen roebel op, het 2e jaar meer dan 5 milliard roebel. Binnenkort zal op nieuw eene binnenlandsche leening van 3 milliard worden uitgeschreven. In Engeland is reeds voor 5,8 milliard roebel in Frankrijk voor 1,13 milliard aan schatkistobligatiën geplaatst.

Zweedsche bladen vermelden Russische plannen om de Finnen bij het Russische leger in te lijven. De dwangmaatregelen worden verscherpt. Alle vergripen tegen ambtenaren, die verwonding of den dood tengevolge hebben, worden thans door de militaire rechtbanken gevonnisd. Het bericht wordt echter uit Petrograd tegengesproken.

3 December is de Doema geopend en hield de nieuwe voorzitter van den ministerraad eene historische rede, waarbij volgens de vertaling in de dagbladen werd medegedeeld:

Engeland, Frankrijk en Rusland hebben in 1915 eene overeenkomst gesloten, waarmee ook Italië zich heeft vereenigd, waarbij definitief de rechten van Rusland worden erkend op de Dardanellen en Konstantinopel.

De verwezenlijking van de wenschen, die Rusland 1000 jaar lang koestert, is dus nabij. En daar het Russische volk behoort te weten, waarvoor het zijn bloed vergiet, wordt deze overeenkomst — in overleg met onze bondgenooten — thans van deze tribune bekend gemaakt.

De Nieuwe Courant schrijft:

„Het is begrijpelijk, dat de Russische pers luide juicht. Trepot had zijn optreden als minister-president niet beter kunnen inwijden, dan met de aankondiging dezer overeenkomst, die in geheel Rusland populair moet zijn, al is het voorloopig eene overeenkomst op papier, waarvan het prestige niet grooter werd door de mislukking van de Dardanellen-expeditie en de treurige resultaten van Roemenië's deelneming aan den oorlog.”

De rijkscontroleur Pokrowsky is benoemd tot minister van Buitenlandsche Zaken. Ook hij verwierp in de Doema het vredesaanbod der middenrijken.

„Met te grooter kracht zal de Russische regeering zich toeleegen op de bereiking van haar doel, in het bijzonder door de algemeene medewerking, daar dit het eenige middel is om het doel te bereiken, dat ons allen aan het hart ligt — de vernietiging des vijands. In dit onwankelbare besluit is Rusland in volledige overeenstemming met al zijne dappere bondgenooten. Wij zijn allen gelijkelijk van de volstrekte noodzakelijkheid doordrongen, den oorlog tot een zegevierend einde verder te voeren en ons van dezen weg door geene manoeuvre van den vijand af te laten brengen.”

De Doema had eene motie aangenomen ten gunste van eene stellige weigering door de geallieerde regeeringen om onder de tegenwoordige

omstandigheden in vredesonderhandelingen, van welken aard ook, te treden.

Ook de dagorder van den Tsaar was allesbehalve vredelievend.

DENEMARKEN. Bij de op 14 December gehouden volksstemming over het afstaan van de Deensch West-Indische eilanden aan de Vereenigde Staten, stemden 233.694 personen voor en 157.596 tegen; de bevolking dezer eilanden zag, volgens de commissie van onderzoek, met algemeen verlangen den afstand tegemoet.

Het ministerie van Buitenlandsche Zaken heeft daarop bij den Rijksdag het ontwerp tot afstand (verkoop) van de Deensche Antillen aan de Vereenigde Staten ingediend.

In Denemarken heerscht suikergebrek.

ZWEDEN. De drie Skandinavische landen hebben gezamenlijk de vredesnota van Wilson gesteund.

NOORWEGEN. Naar aanleiding van het protest der regeering over de beschieting van het s.s. Prunello door eene Engelsche duikboot binnen de Noorsche territoriale wateren heeft de Engelsche regeering haar leedwezen betuigd, daarbij aannemende dat de berekening voor de plaatsbepaling van den duikbootcommandant op eene vergissing kan berusten.

ZWITSERLAND. De Bondsraad heeft bij de behandeling van de begrooting der staatsspoorwegen meegedeeld, dat de levering van steenkool aan Zwitserland volslagen onvoldoende is en dat — indien daarin niet spoedig verbetering komt — het bedrijf der sporen met Februari a.s. voor de helft moet worden ingekrompen.

Volgens Motta zullen de mobilisatie-uitgaven in December een bedrag van 495 millioen frs. bereiken; met het jaar 1917 inbegrepen zullen deze uitgaven tot 690 millioen stijgen. Hierbij moet dan nog een tekort op de begrooting van 180 millioen frs. gerekend worden.

De stap van den Bondsraad om te Berlijn te protesteeren tegen het wegvoeren van Belgen wordt in het Berner Tageblatt niet gunstig beoordeeld.

De Journal de Genève noemt het een alarm-protestkreet, de Zuricher Post acht het eene handeling, waarvan men geen gevolgen kan verwachten.

De Revue berichtte, dat de onderhandelingen met de Entente over het handelsverdrag, te Bern zullen worden gehouden.

Als onderhandelaars der Zwitsersche regeering zijn aangewezen de heeren Frey, lid van den Nationalen Raad en regeeringsadviseur voor handelszaken, en de heer Grobet, directeur der Zwitsersche S. S. S. De Ententeregeeringen hebben als haar onderhandelaars de in Bern gevestigde gezanten aangewezen, die terzijde gestaan zullen worden door een groep vakmannen.

Edmund Schulthesz is voor het jaar 1917 tot President van de Bondsregeering benoemd, Dr. Felix Calonder tot vice-president.

De Zwitsersche regeering heeft de vredesnota van Wilson met eene eigen nota gesteund.

Een meer ingrijpend verbod der Oostenrijk-Hongaarsche regeering tot invoer van weeldeartikelen, brengt aan den Zwitserschen handel opnieuw een zwaren slag toe.

SPANJE. 17 December is eene algemeene 24-uur-staking gehouden als protest tegen de duurte der levensmiddelen.

In haar antwoord op de nota van Wilson acht de Spaansche regeering de tijd tot vredesbemiddeling nog niet gekomen; voor eene overeenkomst tot samenwerking tusschen alle neutrale mogendheden is de regeering bereid.

PORTUGAL. Half December dreigde een opstand onder Machado dos Santos; 4 pogingen daartoe in de provinciën zijn door de regeering snel bedwongen. Santos is gevangen genomen.

Steeds duiken geruchten op, dat 2 Portugeesche divisien eerlang naar Frankrijk zullen worden gezonden. Volgens Reuter zou dit reeds door den President zijn medegedeeld.

Waarschijnlijk staan deze onlusten in verband met de plannen der regeering om aan den strijd in Europa deel te nemen. Weinig lekt er van uit, de censuur is zeer streng.

De tegenstanders van het deelnemen aan den oorlog, in het bijzonder de conservatieven van het oude regime, hebben, sedert het uitbreken van den oorlog met alle mogelijke middelen propaganda gemaakt voor hunne zienswijze, dat de Portugeesche Republiek zich niet in den oorlog moest mengen; deze oppositie heeft een oproerig revolutionair karakter aangenomen.

BULGARIJE. Radeslawow heeft in het parlement verklaard, dat Roemenië in Augustus j.l. aan Bulgarije heeft aangeboden de in 1913 geannexeerde Dobroetsja terug te geven in ruil voor de belofte passief te blijven in geval van eene militaire actie van Roemenië tegen Oostenrijk-Hongarije.

De vreugde in Bulgarije over het schitterende verloop van den veldtocht tegen Roemenië is natuurlijk zeer groot.

Bulgarije heeft gelijklopende nota's en verklaringen gepubliceerd over vredesaanbiedingen als de andere centrale regeeringen.

De Bulgaarsche regeering heeft aan de vertegenwoordigers van de neutrale mogendheden te Sophia ter bestrijding van vroegere Roemeensche mededeelingen eene nota overhandigd, die tevens gegevens bevat over beweerde Roemeensche gruwelen in de Dobroetsja.

ROEMENIË. Uit het verloop van den Roemeenschen veldtocht blijkt,

dat de berichten tot in den zomer van 1916 door de Ententepers verspreid, dat Duitschland aan het einde van zijne reserves was, onjuist waren.

De Roemeniërs deden hun inval in Zevenburgen vermoedelijk in de overtuiging, dat Oostenrijk-Hongarije, versterkt door Duitsche troepen, daar slechts geringe krachten tegenover zou kunnen stellen. Thans wordt bericht dat de Centralen niet minder dan 30 divisies voor de verovering van Roemenië hebben beschikbaar gesteld.

Het grootsch opgezette aanvalsplan der Centralen op Roemenië heeft in zeer korten tijd geleid tot een belangrijk succes; reeds begin December zijn Boekarest en Ploesci, het centrum van het rijke Roemeensche petroleum-gebied, bezet. Al hebben de Roemenen vermoedelijk op hunne overhaaste vlucht minder vernield aan de petroleum-installaties en van hunne voorraden dan aanvankelijk werd verwacht, toch schijnt de aanbrechte schade niet onbelangrijk te zijn.

Het weerstandsvermogen van het Roemeensche leger is gebroken; aan het overschot, dat aan de vervolging der Centralen weet te ontkomen, zal onder bescherming van Rusland, geruimen tijd rust moeten worden gegund, om zich te herstellen en nieuw te organiseeren; de verdediging van het gedeelte van Roemenië, dat nog niet door de Centralen bezet is, zal dus voorloopig wel grootendeels geheel aan de Russen worden overgelaten; de leiding der verdediging althans is geheel in Russische handen overgegaan.

De Centralen hebben reeds de geheele Dobroetsja bezet en vervolgen de achter de Serethlinie terugtrekkende Russen.

Het Roemeensche parlement is te Jassy bpeengeroepen; het kabinet Bratianu heeft zijn ontslaaanvraag ingetrokken, na gereconstrueerd te zijn.

GRIEKENLAND. Het gewapende verzet tegen de Entente is in Griekenland losgebroken.

30 November heeft de Grieksche regeering aan Admiraal Fournet geantwoord, dat zij weigerde, de wapenen uit te leveren. Een groot aantal reservisten in Oud-Griekenland neemt bij het leger als vrijwilliger dienst; de voornaamste gebouwen te Athene worden door Grieksche troepen bezet, met den last zich zoo noodig tegen de troepen der geallieerden te verzetten.

1 December zijn daarop onlusten te Athene uitgebroken, waarbij de Entente-troepen in het Zappeion onder vuur zijn genomen; na een gevecht, waarin aan beide zijden vrij ernstige verliezen werden geleden, zijn de Atheensche detachementen der geallieerden onder dekking van Grieksche troepen naar de Piraeus terug getrokken. Daarop heeft de koning den volgenden dag toegestemd in den verkoop van zes bergbatterijen aan de Entente, waarmede toen echter admiraal Fournet na het gebeurde te Athene geen genoegen meer nam. Inmiddels is dadelijk na het eerste conflict een wapenstilstand gesloten.

De Grieksche gezant te Parijs heeft naar aanleiding van de gebeurtenissen te Athene aan zijne regeering ontslag gevraagd.

Tal van Venizelisten zijn te Athene gearresteerd, waaronder ook de burgemeester en het vroegere hoofd der politie; ook elders in Oud-Griekenland worden ernstige onlusten gemeld tusschen Venizelisten en gewapende Grieksche benden onder aanvoering van officieren.

De vreemde kolonies verlieten Athene, de Venizelistische bladen zijn geschorst.

De voorloopige regeering van Venizelos heeft den oorlog aan Duitschland en Bulgarije verklaard; veranderingen in den feitelijken toestand zijn hiervan niet het gevolg; volgens Havas bleef Venizelos uitdrukkelijk ontkennen, dat zijne actie een anti-dynastiek karakter draagt. De Italiaansche pers, die door den stap van Venizelos moeilijkheden in Epirus vreest, waar Italië meer en meer vasten voet krijgt, uit zich voortdurend ongunstig over het succes van Venizelos. Grieksch-Albaneesche guerillabenden onder commando van officieren treden in Noord-Epirus op tegen de Italiaansche troepen, waarover Italië heeft geprotesteerd bij de Grieksche regeering, die beloofde hare officieren te zullen terugroepen.

Minister Cecil heeft in het Engelsche Lagerhuis verklaard, dat de Entente de troepen van Venizelos beschouwt als vrijwilligers in dienst van de strijdmacht der Entente.

Kreta heeft Koning Konstantijn van den troon vervallen verklaard; een groot aantal Grieksche eilanden heeft zich bij de revolutionairen aangesloten.

De Grieksche regeering heeft een bevel tot inhechtenisneming tegen Venizelos uitgevaardigd en tevens vele Venizelisten in Oud-Griekenland gearresteerd.

Admiraal Dartige du Fournet is vervangen door Vice-admiraal Gauchet.

De Entente heeft aan Griekenland een ultimatum op een termijn van 24 uur gericht, waarin geëischt werd, dat de Grieksche troepen en oorlogsmateriaal met het oog op de veiligheid van het Saloniki-leger, naar den Peloponnesus zullen worden overgebracht en dat elke beweging van troepen en oorlogsmateriaal naar het Noorden dadelijk zal worden verhinderd. De blokkade der Grieksche kust zal zoo lang worden gehandhaafd tot de Grieksche regeering volkomen voldoening heeft gegeven voor de aanvallen, die onlangs zonder uitdaging door Grieksche strijdmachten tegen geallieerde troepen te Athene zijn ondernomen, en tot voldoende waarborgen voor de toekomst zijn gegeven. Griekenland heeft het ultimatum 15 December aanvaard en verzocht de blokkade tegen de Grieksche kust en de eilanden te doen eindigen. Daarna heeft de Grieksche regeering eene nota aan de gezanten der Entente overhandigd, waarin zij opkomt tegen de bezetting van verschillende Grieksche eilanden door aanhangers van Venizelos onder bescherming der bondgenooten.

Onder den druk der blokkade is thans door de Entente eene nieuwe nota uitgereikt, waarin van de Grieksche regeering wordt geëischt eene betuiging van verontschuldiging voor de op 1 December gepleegde vijandelijkheden, verlaging in rang van den daarvoor verantwoordelijken officier en begroeting in het openbaar van de vlaggen der geallieerden. Voorts om kwijtschelding van straf voor alle in hechtenis genomen Venizelisten en schadevergoeding voor alle op 1 en 2 December vernielde eigendommen, de persen van Venizelistische bladen inbegrepen. Vertegenwoordigers van de Entente en de regeering zullen overleg plegen over herstel van het toezicht op de spoorlijnen, met dien verstande, dat dit voor de Grieksche overheid minder bezwaarlijk wordt. Verder vraagt de nota om overbrenging naar den Peloponnesus van alle strijdkrachten, wapens en munitie, behoudens wat ter bewaring van de rust dringend noodig is.

De nota voegt hierbij, dat militaire noodzaak de Entente kan dwingen, te Itea troepen te landen, om naar Saloniki te worden vervoerd. De nota is alleen door de vertegenwoordigers van de beschermende mogendheden, n.l. Engeland, Frankrijk en Rusland, ondertekend.

De pressie, die van geallieerde zijde op Griekenland wordt uitgeoefend, gaat vooral uit van Engeland en Frankrijk; want de Russische gezant verklaarde eenigen tijd geleden namens zijne regeering, dat Rusland geen belang meer stelde in den loop van zaken in Griekenland. Italië wenscht, met het oog op Noord-Epirus, de Grieksche eilanden en de kust van Klein-Azië, niet in de kaart van Venizelos te spelen.

Na de nota der „beschermende” mogendheden heeft ook de Italiaansche regeering aan de Grieksche regeering een nota overhandigd. Italië verklaart zich daarin solidair met de eischen en verklaringen zijner bondgenooten betreffende militaire waarborgen, gewenscht door den tegenwoordigen toestand op den Balkan en met de geëischte voldoening wegens de gebeurtenissen van 1 December.

Omtrent de eischen der andere geallieerden mogendheden, die betrekking hebben op binnenlandsche aangelegenheden, oordeelt Italië zich echter niet bevoegd en verklaard geen belang te stellen in het onderzoek aan die eischen. — (De eisch tot het instellen van eene gemengde commissie, door Oostenrijk-Hongarije in 1914 aan Servië gesteld, was dan ook de aanleidende oorzaak van dezen wereldoorlog!)

TURKIJE. De Kamer heeft een wetsontwerp aangenomen, waarbij de begroeting van Oorlog met 15 millioen pond wordt verhoogd.

Halil Bey, Minister van Buitenlandsche Zaken, deelde mede, dat de uitzetting der gezanten van Turkije uit Athene geen aanleiding zal geven tot tegenmaatregelen tegen Griekenland.

Er is een Amerikaansch Blauwboek verschenen over beweerde Armenische gruwelen.

De Engelschen hebben El Arish heroverd.

De bladen te Kaïro bevatten op 26 December eene officieele mede-

deeling, meldende, dat Frankrijk en Engeland den Emir-sjerif van Mekka erkenden als koning van Hedjas.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. Het verzoek om ontslag van Dr. Henry van Dijke als buitengewoon gezant en gevolmachtigd minister van de Vereenigde Staten te 's Gravenhage is ingewilligd.

De Amerikaansche regeering heeft te Berlijn op nieuw geprotesteerd tegen het wegvoeren van Belgische burgers voor gedwongen arbeid.

De Amerikaansche gezant Gerard is naar Berlijn teruggekeerd.

De boodschap, die Wilson 5 December aan het Congres heeft gezonden, handelt uitsluitend over binnenlandsche aangelegenheden, voornamelijk over de regeling van het arbeidsvraagstuk bij de spoorwegen met den werkdag van 8 uur als grondslag.

Amerika heeft opnieuw eene nota aan Frankrijk en Engeland gezonden, om te protesteeren tegen het weigeren van een vrijgeleide aan den nieuwbenoemden Oostenrijkschen gezant te Washington, nadat de eerste nota hierover onbeantwoord is gebleven.

In de Philippijnschen Senaat, die de plaats heeft ingenomen van de Philippijnsche Commissie, behooren van de 22 gekozen leden 20 leden tot de „nacionalistas”, die eene zoo spoedig mogelijke onafhankelijkheid van de Philippijnen wenschen.

De vredesnota's van de regeeringen der Centrale mogendheden zijn door de Vereenigde Staten zonder verdere toevoeging naar de hoofdsteden der Entente-landen doorgezonden.

Onafhankelijk van de vredesvoorstellen der Centralen heeft President Wilson 21 Dec. aan alle oorlogvoerende mogendheden eene nota toegezonden, waarin hij de hoop uitspreekt, dat de oorlogvoerenden eene aanleiding zullen vinden, de voorwaarden bekend te maken, waarop aan den oorlog een einde kan worden gemaakt, en de regeling, die waarborgen kan geven tegen eene herhaling van een dergelijken strijd.

De President zegt, dat het te berde brengen van zijn denkbeeld in geenerlei verband staat met het aanbod der Centrale mogendheden. Hij vestigt er de aandacht op, dat het doel, dat de oorlogvoerenden aan beide zijden beoogen, eigenlijk hetzelfde is, n.l. de rechten en privilegiën van zwakke en kleine volkeren tegen aanranding te beveiligen. Beide partijen wenschen in de toekomst zekerheid tegen eene herhaling van dergelijke oorlogen. Beiden zouden de vorming van strijdige verbonden, die slechts een onzeker machtsevenwicht aanbieden, wantrouwen, maar beiden zijn bereid de vorming te overwegen van een verbond van volken ter verzekering van den vrede.

De Vereenigde Staten hebben een levensbelang bij maatregelen, die voor den vervolg den wereldvrede verzekeren. De President stelt dan voor om de meeningen aangaande de voorwaarden, die aan de slotregeling van den wereldvrede moeten voorafgaan, met elkaar te ver-

gelijken. Geen van beide zijden heeft nog nauwkeurig het doel, dat hen en hunne volken zou bevredigen, ontvouwd.

Ten slotte zegt de President, dat hij geen vrede, maar slechts peilingen voorstelt, opdat de wereld wete, hoe nabij de vrede is. De President zou zich gelukkig achten daarbij van dienst te zijn of zelfs het initiatief te nemen.

De verklaring van Lansing tegelijk met de publicatie der nota, dat de Unie hoe langer hoe dichter aan den rand van den oorlog kwam en dat de regeering het derhalve van Amerikaansch standpunt noodig oordeelt, al het mogelijke te doen, om een einde aan den krijg te maken, veroorzaakte aan de New-Yorksche Beurs eene groote paniek; eene nadere geruststellende verklaring is hierop gevolgd.

De Duitsche regeering heeft op de Amerikaasche nota reeds 26 December het volgende antwoord gegeven:

„De keizerlijke regeering heeft het ruimhartige denkbeeld van den heer president der Vereenigde Staten van Amerika, om een grondslag voor de stichting van een blijvenden vrede te leggen, ontvangen en overwogen in den vriendschappelijken geest, die in de mededeeling van den heer president tot uiting komt. De heer president wijst het doel aan, dat hem aan het hart ligt, en laat de keuze van den weg open. Aan de keizerlijke regeering komt eene onmiddellijke gedachtenwisseling de geschikste weg voor, om tot het gewenschte gevolg te geraken. Zij heeft mitsdien de eer, in den geest van hare verklaring van den 12 dezer, die tot vredesonderhandelingen de hand bood, voor te stellen, dat afgevaardigden der oorlogvoerende staten spoedig op eene onzijdige plaats bijeen komen. Ook de keizerlijke regeering is van meening, dat het groote werk van toekomstige oorlogen te verhoeden, eerst na het einde van de tegenwoordige volkenworsteling kan worden aangevat. Zij zal, wanneer dat oogenblik gekomen is, met vreugde bereid zijn, samen met de Vereenigde Staten van Amerika, aan die verheven taak mede te werken.”

De andere centrale regeeringen hebben gelijkloovende verklaringen afgelegd.

De nota van Wilson heeft in de Ententelanden eene zeer ongunstige pers, zoodat afwijkende antwoorden kunnen worden verwacht.

Eene zeer actieve vredespropaganda wordt in verschillende deelen der Vereenigde Staten voorbereid.

Lloyd George deelde in zijne rede in het Engelsche Lagerhuis mede, dat de oogst in het algemeen over de geheele aarde mislukt was. In de Oeconomisch-Statistische Berichten van 13 December wordt echter verondersteld, dat er nóg groote voorraden tarwe van den oogst van 1914 en 1915 in Noord-Amerika aanwezig zijn; ook de berichten uit Argentinië zijn niet ongunstig.

Een uitvoerverbod van graan en van andere levensbehoeften in Amerika zou een indirect dwangmiddel kunnen worden bij Wilson's nota.

CHINA. Duitsche bladen melden, dat de Chineesche regeering den uitvoer van koeli's naar Rusland heeft verboden.

JAPAN. De Japansche Opperbevelhebber in den Oorlog tegen Rusland, maarschalk Prins O y a m a is overleden.

Er is eene Engelsche leening van 100 millioen Yen in Japan geplaatst; waarvan de laatste termijn 15 Januari 1917 betaalbaar is gesteld.

De Japansche regeering heeft eene overeenkomst met Brazilië gesloten, waarbij Japan op zich neemt te zullen zorgen voor directe scheepvaart verbindingen met en voor den aanleg van spoorwegen in Brazilië.

verschillende methoden van onderzoeking worden gebruikt. In
 ook met het oog op het gebruik van verschillende methoden in
 hoofzaak zijn volgens 2. die methoden 1. onderscheiden in
 a. die van kleurwisseling met koning
 b. die van den kleureligen overgang en
 c. die van de natuurlijke kleuren
 Aan eenige methoden worden ook andere toegevoegd, die
 door de verschillende kleurendeelen de kleurendeelen, die elk
 naar de andere van het licht in een enkel opzicht verschillen.
 De eenige bekende methoden van kleurwisseling worden door den
 Oostenrijkschen geneesl. Dr. von Hlasiak, die nader van het
 systeem het hoogste heeft denken. Hij heeft methoden tot nu
 drinking konen
 1. de plastische kleurendeelen
 2. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 3. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 4. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 5. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 6. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 7. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 8. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 9. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 10. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 11. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 12. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 13. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 14. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 15. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 16. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 17. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 18. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 19. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 20. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 21. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 22. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 23. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 24. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 25. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 26. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 27. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 28. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 29. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 30. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 31. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 32. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 33. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 34. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 35. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 36. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 37. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 38. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 39. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 40. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 41. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 42. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 43. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 44. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 45. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 46. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 47. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 48. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 49. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 50. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 51. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 52. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 53. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 54. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 55. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 56. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 57. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 58. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 59. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 60. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 61. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 62. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 63. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 64. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 65. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 66. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 67. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 68. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 69. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 70. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 71. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 72. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 73. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 74. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 75. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 76. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 77. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 78. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 79. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 80. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 81. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 82. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 83. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 84. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 85. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 86. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 87. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 88. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 89. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 90. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 91. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 92. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 93. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 94. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 95. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 96. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 97. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 98. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 99. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen
 100. de kleurendeelen, die met de kleurendeelen

Overzicht van het Indisch Militair Tijdschrift No. 9 (September 1916).

In een vervolg van zijn artikel „Terreinvorstelling op kaarten” bespreekt de Majoor van den Topografischen dienst J. van Roon de verschillende methoden van hoogteaanduiding middels kleuren, speciaal ook met het oog op het gebruik voor aeronautische doeleinden. In hoofdzaak zijn volgens S. drie methodes te onderscheiden, nl.:

- a. die van kleurwisseling met contrasten;
- b. die van den geleidelijken overgang en
- c. die van de natuurlijke kleuren.

Aan eerstbedoelde methode is het nadeel verbonden, dat weliswaar door de verschillende kleurenbanden de hoogtegordels duidelijk uitkomen, maar de opbouw van het terrein in geen enkel opzicht uitkomt.

De sub *b* genoemde methode werd voor het eerst toegepast door den Oostenrijkschen generaal T. von Hauslob, die uitging van het systeem hoe hooger, hoe donkerder. Daarbij moesten tot uitdrukking komen:

- 1e. de plastische hoofdvorm,
- 2e. wat hooger, wat lager is,
- 3e. hoe hoog een punt is.

Voor aeronautische doeleinden kleeft aan de methode von Hauslob het nadeel, dat doordat de meeste namen voorkomen op de deelen der kaart, die de lage meest bevolkte streken voorstellen, de lichte plekken door de beschrijving zoodanig gesluierd worden, dat zij het aanzien krijgen van de hoogere zônen, waardoor niet kan voldaan worden aan den door graaf Zeppelin voor aeronautische kaarten gestelden eisch, dat zonder moeite de laagste en breedste dalen gevonden moeten kunnen worden.

Aan dezen eisch voldoet evenmin de door den grooten cartograaf E. von Sydow toegepaste methode hoe hooger, hoe lichter, waarbij in het belang van een reliefachtigen indruk en wanneer het opwekken van plastiek hoofdzaak is, een en dezelfde kleur van onder naar boven van donker tot licht, gebruikt moet worden onder voorbeding, dat de donkerste kleur toch nog altijd voldoende doorzichtig moet blijven.

„De luchtvaartkaart moet een hoogtezônenkaart zijn, op welke zich te eener zijde de zônen door eene rij van ongelijke kleuren duidelijk van elkaar onderscheiden, maar, die ook te anderzijde eene natuurlijke volgorde in den zin van laag naar hoog hebben. Eene combinatie dus van het principe van de kleurwisseling met contrasten en dat van den geleidelijken overgang volgens het systeem hoe hooger hoe donkerder,

waardoor eerstens de scheiding tusschen de zônen goed in het oog valt, tweedens eene antikartografische wanorde in de sprongen van zône tot zône vermeden wordt. In het kort uitgedrukt moet de kaart den natuurlijken opbouw van het terrein weergeven door eene zinrijke opklimming van kleuren, die het oog aangenaam aandoet, maar waarin toch elke sport opvalt."

Peucker stelt in zijne studie „Een Flugkartenentwurf" aan eene voor aeronautische doeleinden bruikbare kaart de volgende eischen:

- a. de kleuren moeten voldoende lichtsterkte hebben;
- b. zoowel over dag bij helder weer, als 's nachts bij het schijnsel van de in het luchtschip gebruikte metaaldradlampen, even goed zichtbaar zijn;
- c. zich scherp en bepaald afteekenen en
- d. aansluitende zônen niet met elkaar verwant zijn en met elkaar contrasteeren.

De derde der in den aanhef genoemde methoden, die der natuurlijke kleuren stelt zich ten doel door licht- en schaduweffecten in kleuren het relief der kaart te verhoogen. Ofschoon met deze methode schitterende resultaten van plastiek werden verkregen, stuitte de algemeene invoering op het bezwaar, dat de reproductiekosten te hoog zijn.

De Luitenant-Generaal F. de Bas geeft in een artikel, getiteld: „De krijgsgeschiedkundige afdeling van het Nederlandsch-Indische leger" de geschiedenis van de tot standkoming van deze zeer nuttige instelling, tot wier oprichting reeds in 1914 was besloten, doch die als gevolg van de met den grooten Europeeschen oorlog samenhangende bezuiniging eerst thans definitief is opgericht.

Gaf in het vorige nummer Mr. J. Meihuizen statistieken betreffende de criminaliteit onder de militairen van het Nederlandsch-Indische leger en kwam hij daarbij tot de slotsom, dat verreweg het grootste 0/0 misdaden voor rekening van de Europeanen kwam, thans tracht hij aan te toonen, dat zulks grootendeels op rekening van het alcoholmisbruik moet worden gesteld. Hij raadt daarom aan het kwaad te beteugelen door niet meer in de cantines te laten tappen, het toezicht te verscherpen op clandestiene drankverkoop en door het zoo noodig niet alleen het misbruik, maar ook het gebruik van sterken drank strafbaar te stellen.

In een artikel getiteld „Vesting- of zware artillerie en het daarbij in te deelen materieel" geeft de 1ste Luitenant der Artillerie J. Rinkel zeer belangwekkende beschouwingen over de taak, welke zoowel bij aanval als bij verdediging voor de artillerie van het Nederlandsch-Indische leger zal zijn weggelegd. Na tot de conclusie te zijn gekomen, dat het bezit van zware vuurmonden, van voldoende mobiliteit om

zonder veel tijdverlies ter plaatse te kunnen worden gebracht, waar zij hunne, naarmate van de omstandigheden verschillende, taak zullen hebben te vervullen, gaat hij na in hoeverre de zware vuurmonden waarover het Indische leger beschikt, aan dien eisch voldoen, dan wel voor dergelijk gebruik geschikt zijn te maken.

M. geeft, naar aanleiding van een in de Juli-aflevering van het I. M. T. verschenen artikel over het inschieten van geweren, eenige opmerkingen over door hem als Officier belast met de bokschutters opgedane ervaringen.

A s s y m p t o o t waarschuwt aan de hand van door hem te velde met het kader opgedane minder gunstige ervaringen tegen de algeheele verwaarloozing van de oefeningen tegen den I. V., waardoor het kader de handen verkeerd staat als het, in de buitenbezittingen geplaatst, onvoldoende voorbereid met zelfstandige opdrachten tegen den vijand moet worden uitgezonden.

R. Posthumus vestigt de aandacht op de voordeelen van de Storm-King-lantaarn in vergelijking met de thans bij het leger in gebruik zijnde stormlantaarns.

In „Van alles wat” komen enkele opmerkingen voor over de ahangige militievoorstellen, over de afdoening van eerezaken, over de wenschelijkheid bij de artillerie meer vastheid te hebben in de bijzondere betrekkingen, welke den artillerie-officieren kunnen worden opgedragen, waardoor men ze beter in staat zal stellen zich te specialiseeren. Verder een paar opmerkingen over schrijfwerk na mobilisatie, over enkele wenschelijk geachte wijzigingen in verschillende bepalingen en over onderwijs en defensie.

d'A.

Boekaankondiging.

Het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te lande, bewerkt door J. W. WOLTERS, 1e Luitenant der Infanterie.

De overtuiging schijnt wel gevestigd, dat de militaire wetgeving van 1903 vooreerst nog niet zal worden ingevoerd, want nadat eenige maanden geleden van de hand van Mr. Dr. G. L. van Oosten Slingeland eene uitgave van C. L. met jurisprudentie van het H. M. G. en R. L. verschenen is, ziet nu het licht de uitgave derzelfde wetten met eenige toevoegingen door den 1e Luitenant der Infanterie Wolters. Toch is deze uitgave niet als overbodig te beschouwen. Is het werk van Mr. Slingeland voornamelijk geschreven als handleiding voor hen, die de militaire rechtspraak en de militaire rechtspractijk beoefenen, dit werkje is bedoeld als eene handleiding voor den compagnies-commandant en de hoogere autoriteiten, die het tuchtrecht uitoefenen en voorloopige beslissingen in strafzaken hebben te nemen. Daartoe is de inrichting dan ook bijzonder geschikt; de verschillende artikelen zijn voorzien van verwijzingen naar andere met het eerste in verband staande en bovendien naar de betrekkelijke reglementen, legerorders, enz.

Vooral de misdrijven of overtredingen tegen de subordinatie, desertie en diefstal — als zijnde de meest voorkomende feiten — zijn uitvoeriger toegelicht, ook aan de hand der jurisprudentie.

Doordat ook toegevoegd zijn de voor militairen meest voorkomende artikelen van het Wetboek van Strafrecht, van Strafvordering en het Burgerlijk Wetboek is deze uitgave eene goede vervanging van de bij vele Officieren nog in gebruik zijnde, doch geheel verouderde „Wetten betreffende het Militair Strafrecht” uitgegeven door de H.H. P. P. C. Collette en W. Verhey.

B.

Gids in Justitieele Zaken voor zooveel betreft het aanhangig maken van eene zaak bij den Krijgsraad en het verhoor van den officier-commissaris, door J. A. MAAS, Kapitein der Infanterie en W. J. M. LINDEN, 1e Luitenant der Infanterie. 's *Hertogenbosch*, C. N. TEULINGS.

De belangstelling in het Militaire Recht is wel bijzonder groot in den laatsten tijd. Nauwelijks is het werk van den 1e Luitenant der Infanterie J. W. WOLTERS over het Crimineel Wetboek en het Reglement van Krijgstucht verschenen, of bovengenoemd boekje doet zijne intrede. Hierin wordt gegeven eene handleiding voor het aanhangig maken van eene zaak bij den krijgsraad en het verhoor voor den Officier-commissaris, met toevoeging van een overzicht der reclame-procedure en het onderzoek door Raden van onderzoek en Raden van appèl.

Deze gids geeft eene volledige handleiding voor de daarin behandelde onderwerpen en daalt af tot zulke bijzonderheden, dat zelfs de officieren met „elementaire kennis van enkele justitieele (?) wetten” (zie Voorbericht) aan de hand van de schrijvers niet kunnen verdwalen, die in zooverre een nuttig werk verricht hebben.

Té betreuren valt, dat de „Justitieele Voorschriften” nu reeds gedurende drie jaren gelukkig afgeschafd (het H. M. G. heeft ze nimmer willen erkennen) en bijna vergeten, thans weer opgehaald worden, en zelfs enkele gedeelten letterlijk worden overgenomen.

Elke bindende uitlegging eener wet is uit den booze en hoewel de schrijvers in het Voorbericht er uitdrukkelijk op wijzen, dat de inhoud van hun gids in geen enkel opzicht bindende kracht heeft, staat toch te vreezen, dat door hunne positieve wijze van schrijven sommige „eenvoudigen van geest” voor wie het boekje geschreven is, tot eene slaafsche navolging zullen komen.

Enkele onderwerpen achten wij onjuist behandeld, bijv. het Voorloopig onderzoek pag. 8, 14 en 15, een gevolg van het weer in eere herstellen der Justitieele Voorschriften. In plaats van — zooals de practijk thans meer en meer wordt — dit onderzoek in handen te stellen van den Compagniescommandant, wordt uitvoerig voorgeschreven, eene commissie te benoemen; de taak van den C.Ct. wordt teruggebracht tot de aanvulling van een door „een niet ontwikkeld meerdere van lagen rang” opgemaakt rapport. Ook hier hebben de vervallen Justitieele Voorschriften nog eene verkeerde nawerking.

Hetgeen op blz. 34 staat, dat de Garnizoensct. geen kennis mag nemen van het werk van den Officier-Commissaris is al heel vreemd en bovendien onjuist; de Garnizoensct. leidt als het ware het werk van den Commissaris en zendt hem de verhooren ter aanvulling en verbetering terug, wanneer zulks noodig blijkt. In den gedachtengang des schrijvers wordt zulks het werk van de Auditeurs-Militair. Ik vermoed, dat deze

hun niet dankbaar zullen zijn voor deze onnoodige vermeerdering van werk!

Het Reclameproces wordt uitvoerig behandeld; zóó uitvoerig, dat de schrijvers van allerlei mededeelen, waar niets van is te vinden in de wet: daarentegen ware eene duidelijke aanwijzing, hoe een gestrafte kan reclameeren — rekening houdende o.a met de jurisprudentie van het H. M. G. omtrent de indiening der verschillende stukken — niet ongewenscht geweest.

De toevoeging van een aantal modellen (uitgezonderd Model No. 1) is zeer nuttig en zal menigen nog niet in de praktijk ervaren Officier-Commissaris van veel dienst zijn.

B.

Ter aankondiging ontvangen.

Een Held in de Lucht. Oswald Bölcke's ervaringen als vechtvlieger.
Amsterdam, Uitgevers-Maatschappij „Elsevier”.

Engelsche en Duitsche financiën, door E. F. DAVIES. *Amsterdam*, Ven-
nootschap „Letteren en Kunst”.

Draaistroom — gelijkstroom — omvormers. Beknopt overzicht van
hunne theorie, constructie en werking met 10 afbeeldingen door E. VAN
BATENBURG, Electr. Ing. *Amsterdam*. N. V. Uitgevers-Maatschappij voorh.
VAN MANTGEM EN DE DOES

L'âme de la France. A. G. GARDINER. *Londres*, 1916 DARLING EN SON.

De invloed van den oorlog op geld- en bankwezen, door D. KEESING.
Purmerend, J. MUUSSES.